

Đakovački vezovi

Vargić, Dominik

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:017524>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „DR. MIJO MIRKOVIĆ“
KULTURA I TURIZAM

Dominik Vargić
ĐAKOVAČKI VEZOVI
DIPLOMSKI RAD

Pula, 2023.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA „DR. MIJO MIRKOVIĆ“
KULTURA I TURIZAM

ĐAKOVAČKI VEZOVI

DIPLOMSKI RAD

JMBAG: 0303059346

Kolegij: Nematerijalna kulturna baština

Mentor: red. prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Studijski smjer: Kultura i turizam

Student: Dominik Vargić

Pula, rujan 2023.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, **Dominik Vargić**, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Diplomski rad pod nazivom „**Đakovački vezovi**“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo kao cjelovit tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te uvrsti u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli 29. rujna 2023.

Potpis

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani **Dominik Vargić**, kandidat za magistra **Kulture i turizma**, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekoga necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli 29. rujna 2023.

Student

SADRŽAJ

UVOD	1
1. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA	2
1.1. Pojmovno određenje nematerijalne kulturne baštine.....	2
1.2. Zaštita i očuvanje nematerijalne kulturne baštine – zakonski okvir.....	2
1.3. Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim listama.....	3
1.4. Primjeri nematerijalne kulturne baštine u RH	4
1.4.1. Čipkarstvo u Hrvatskoj	5
1.4.2. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja.....	5
1.4.3. Festa svetoga Vlaha, zaštitnika Dubrovnika.....	5
1.4.4. Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana.....	6
1.4.5. Procesija Za križen na otoku Hvaru	6
1.4.6. Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja	7
1.4.7. Godišnji proljetni ophod Zvončari s područja Kastavštine.....	7
1.4.8. Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske.....	8
1.4.9. Sinjska alka, viteški turnir u Sinju	8
1.4.10. Glazbeni izričaj ojkanje.....	9
1.4.11. Bećarac, tradicijski glazbeni žanr s područja istočne Hrvatske	9
1.4.12. Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore.....	10
1.4.13. Klapsko pjevanje	10
1.4.14. Mediteranska prehrana.....	10
1.4.15. Ekomuzej Batana	11
1.4.16. Međimurska popevka, tradicijski napjev Međimurja	12
1.4.17. Umijeće suhozidne gradnje.....	12
1.4.18. Tradicije uzgoja lipicanaca.....	12
2. MANIFESTACIJE	14

2.1. Definiranje pojma manifestacije	14
2.2. Podjela i razvoj manifestacija	15
2.3. Utjecaj i doprinos manifestacija	16
2.4. Primjeri manifestacija u RH	18
2.4.1. Glumci u Zagvozdu	18
2.4.2. Vinkovačke jeseni	18
2.4.3. Međunarodni festival čipke u Lepoglavi	19
2.4.4. Festival viteških igara na Korčuli	19
2.4.5. Bučijada	19
2.4.6. Škrletovo	20
3. MANIFESTACIJA ĐAKOVAČKI VEZOVI	21
3.1. Povijesni pregled	21
3.2. Osnovna obilježja	22
3.3. Osnivači Đakovačkih vezova	22
3.4. Sudionici	23
3.5. Tehnike i motivi Đakovačkih vezova	26
3.5.1. Tehnike vezivanja đakovačkih vezova	26
3.5.2. Vez srmom	27
3.5.3. Vez ubjermanjem	27
3.5.4. Vez zlatom naskroz	28
3.5.5. Vez zlatom preko papira	29
3.5.6. Satenski bod	30
3.5.7. Šling	30
3.5.8. Križanje niti	31
3.5.9. Motivi đakovačkih vezova	32
4. ĐAKOVAČKI VEZOVI DANAS	34
4.1. Dani otvorenih vinskih podruma Đakovačkog vinogorja	37

4.2. Mali vezovi	39
4.3. Gastrofest Đakovačkih vezova	41
4.3.1. Gastronomija, radionice tradicionalnih zanata i predstavljanje proizvoda zemlje partnera Republike Sjeverne Makedonije	42
4.4. Pučko crkveno pjevanje	43
4.5. Svečano otvaranje 57. Đakovačkih vezova „Svi se momci oženiše...”	44
4.6. „Finale Croatia Cupa” za jednoprege i dvoprege	46
4.7. Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova	48
4.8. „Slavonijo, zemljo plemenita“ – glazbeno-scenski program	51
ZAKLJUČAK	59
LITERATURA	60
POPIS PRILOGA	64
SAŽETAK	65
SUMMARY	66

UVOD

Nematerijalna kulturna baština prikazuje bogato nasljedstvo čovječanstva koje se njeguje godinama i živi u tradicijama, vještinama i pričama koje oblikuju našu zajedničku ljudsku kulturu. Uz pomoć nematerijalne kulturne baštine održava se dragocjena povezanost između ljudi i njihovog okruženja, koja se prenosila s koljena na koljeno. Đakovački vezovi tema su ovoga diplomskog rada, koji prikazuje ovu tradicionalnu manifestaciju kao još jedan primjer nematerijalne kulturne baštine.

U prvom poglavlju diplomskog rada istražiti će se svijet nematerijalne kulturne baštine. Temeljnim definiranjem pojma uočiti će se kako ona definira i oblikuje identitete zajednice širom svijeta. Uz to, prikazat će se popis nematerijalnih dobara upisanih na UNESCO-ov Reprezentativan popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Drugo poglavlje rada bavi se definiranjem i istraživanjem manifestacija u Republici Hrvatskoj. Sadrži samu podjelu i razvoj manifestacija te njihov utjecaj i doprinos, a nakon toga slijede primjeri nekoliko manifestacija u domovini.

Treće poglavlje rada fokusirat će se na povijesni pregled i osnovna obilježja Đakovačkih vezova, izuzetno važnoga nematerijalnog kulturnog nasljeđa. Istražiti će se temeljni aspekti ove tradicije, uključujući njezine osnivače i ključne sudionike koji su tijekom vremena obogatili i očuvali ovu izuzetno važnu kulturnu baštinu.

U četvrtom poglavlju analizirat će se izgled Đakovačkih vezova u današnjem kontekstu, istražujući njihov suvremen karakter i evoluciju kroz vrijeme. Također, detaljno će se predložiti program Đakovačkih vezova, koji sadrži raznolike događaje, manifestacije i aktivnosti koje čine ovu kulturnu manifestaciju tako osobitom. Također će se dati uvid u tehnike i motive Đakovačkih vezova. Na samom kraju poglavlja pružit će se uvid u razgovor s direktoricom Turističke zajednice grada Đakova, koji će nam pomoći da bolje razumijemo ulogu i doprinos lokalnih vlasti u očuvanju i promociji Đakovačkih vezova kao značajnoga kulturnog događaja.

Za kraj rada slijede zaključak i literatura koja je korištena tijekom izrade ovoga diplomskog rada s popisom priloga. U radu su korištene metode deskripcije, analize, intervjua i klasifikacije.

1. NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

Nematerijalna kulturna baština predstavlja sveobuhvatnu zbirku praksi, predaja, izričaja, znanja, vještina i oblika izraza koje zajednica, skupina ili pojedinac prepoznaje kao dio svoje kulturne baštine. To uključuje usmenu predaju, izvedbene umjetnosti, tradicionalne obrte, običaje, rituale, proslave, jezik, lokalnu kuhinju i druge elemente koji se prenose s generacije na generaciju. Nematerijalna kulturna baština ima važnu ulogu u očuvanju kulturnog identiteta, jačanju društvene kohezije te u promicanju razumijevanja i poštovanja među kulturama.

1.1. Pojmovno određenje nematerijalne kulturne baštine

Nematerijalna kulturna dobra obuhvaćaju različite izraze duhovnog stvaralaštva koji se prenose usmenim predajama ili na druge načine, posebice jezik, dijalekti, govor i toponimika, kao i usmena književnost u svim oblicima, folklorno stvaralaštvo, uključujući glazbu, ples, priče, igre, obrede, običaje te druge tradicionalne pučke vrijednosti i tradicionalna umijeća i zanate. Skladištenje nematerijalnih kulturnih dobara postiže se stvaranjem i očuvanjem zapisa o njima te poticanjem njihova prenošenja i njegovanja unutar izvornih i drugih zajednica.¹ Kada razmišljamo o kulturi, često nam je prva stvar koja nam pada na um posjet muzejima ili povijesnim lokalitetima. Međutim, važno je napomenuti da kulturu ne definiraju samo materijalni resursi. Ona također obuhvaća nematerijalne aspekte. UNESCO je svoje istraživanje kulturne baštine podijelio na dva glavna tipa: opipljivu (*tangible*) i neopipljivu (*intangible*) baštinu. Prva se odnosi na materijalnu kulturnu baštinu, a druga na duhovne oblike kulture.²

1.2. Zaštita i očuvanje nematerijalne kulturne baštine – zakonski okvir

Na 32. zasjedanju UNESCO-a u Parizu od 29. rujna do 17. listopada 2003. donesena je Konvencija koja naglašava važnost nematerijalne kulturne baštine. Konvencija se poziva na međunarodne instrumente o ljudskim pravima, ističe važnost nematerijalne kulturne baštine za kulturnu raznolikost i održivi razvoj te prepoznaje prijetnje globalizacije i društvenih promjena na njezin opstanak.

¹ Narodne novine, Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_69_1284.html, pristupljeno 15. lipnja 2023.)

² Jelinčić, D. A., *Abeceda kulturnog turizma*, Meandar, Zagreb, 2008., str. 42.

Konvencija priznaje ulogu zajednica u očuvanju baštine i poziva na suradnju međunarodne zajednice. Također podsjeća na programe UNESCO-a vezane uz nematerijalnu kulturnu baštinu i ističe njezinu ulogu u zblizavanju ljudi. Konvencija je službeno usvojena 17. listopada 2003.³ Hrvatska se obvezala na provedbu Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine putem zakona o njezinom potvrđivanju. Istraživanjem, dokumentiranjem i popisivanjem Republika Hrvatska dosad je upisala 215 nematerijalnih kulturnih dobara u Registar kulturnih dobara. Od tih, 21 je upisano i na UNESCO-ove popise nematerijalne kulturne baštine. Ministarstvo kulture i medija u povodu dvadesete godišnjice Konvencije organiziralo je niz aktivnosti za očuvanje i promicanje nematerijalne kulturne baštine diljem Hrvatske tijekom cijele godine. Financiranje tih aktivnosti ostvaruje se putem Javnog poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske za 2023.⁴

1.3. Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim listama

Hrvatska je dugi niz godina, posebice nakon što je ratificirala UNESCO-ovu Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine 2005. aktivno provodila razne inicijative vezane uz prepoznavanje, evidentiranje, dokumentiranje i promociju nematerijalne kulturne baštine. Kao glavno tijelo odgovorno za provedbu ove Konvencije iz 2003., Ministarstvo kulture je do 2018. evidentiralo više od 160 nematerijalnih kulturnih dobara u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske. Od tih dobara, njih sedamnaest uvršteno je na tri UNESCO-ova popisa nematerijalne kulturne baštine čovječanstva: Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva (petnaest dobara), Popis nematerijalne baštine koja zahtijeva hitnu zaštitu (jedno dobro) i Registar najboljih praksi očuvanja nematerijalne baštine (jedno dobro). Ovaj izniman uspjeh postignut je zahvaljujući suradnji između Ministarstva kulture, njegovih stručnih službi poput Uprave za zaštitu kulturne baštine i Službe za UNESCO, Hrvatskog povjerenstva za UNESCO-a, Povjerenstva za nematerijalnu baštinu te uključenosti stručnjaka iz različitih znanstvenih institucija, zajedno s nositeljima tih tradicija. U Hrvatskoj se kontinuirano provodi očuvanje nematerijalne

³ Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (<https://ich.unesco.org/en/convention>, pristupljeno 28. lipnja 2023.)

⁴ Obilježavanje dvadesete godišnjice Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (<https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/obiljezavanje-dvadesete-godisnjice-konvencije-o-zastiti-nematerijalne-kulturne-bastine/23777>, pristupljeno 10. lipnja 2023.)

kulturne baštine s naglaskom na uključivanje različitih sektora i svih društvenih slojeva. Ključno je intenzivno sudjelovanje lokalnih zajednica i nositelja baštine u planiranju i provedbi zaštitnih mjera. Ministarstvo kulture godišnje podržava mnoge inicijative kroz javne pozive. Ova podrška osigurava dugotrajno uključivanje nematerijalne baštine u formalno i neformalno obrazovanje, razvojne projekte, promociju tradicijskih proizvoda na tržištu, istraživanje i dokumentiranje, planiranje održivog razvoja te potiče inovativne pristupe u upravljanju baštinom i drugim aktivnostima.⁵

1.4. Primjeri nematerijalne kulturne baštine u RH

U nastavku slijede primjeri nematerijalne kulturne baštine Hrvatske koji su pod zaštitom UNESCO-a, što zorno prikazuje izdana poštanska marka.

Slika 1. Hrvatska nematerijalna kulturna baština - poštanska marka

Izvor: Hrvatska pošta (<https://www.epostshop.hr/nematerijalna-kulturna-bastina-zajednicki-arcic/pid/1905>, pristupljeno 13. rujna 2023.)

⁵ Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim listama, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2019., str. 8.–9., (<https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/izdavacka-djelatnost/hrvatska-nematerijalna-kulturna-bastina-na-unesco-ovim-listama-19524/19524>, pristupljeno 10. lipnja 2023.)

1.4.1. Čipkarstvo u Hrvatskoj

Čipka je ručni rad koji se razvio u doba renesanse na Mediteranu i u zapadnoj Europi. Osnovne tehnike čipkarstva uključuju pletenje iglom i preplitanje pomoću batića. Razlika između čipkarstva u Europi i onog u Hrvatskoj leži u stvarateljima. U Europi su čipke izrađivale ženske crkvene redovnice, građanstvo i plemstvo, dok su u Hrvatskoj te vještine prenesene na žene u manjim ruralnim zajednicama, koje su izrađivale čipke za tradicionalnu odjeću i opremu. Danas u Hrvatskoj postoje tri glavna centra za izradu čipke koji njeguju dugu tradiciju ovog umijeća: Lepoglava, Pag i Hvar. Svaki od njih specijaliziran je za određenu vrstu čipke. Lepoglava se ističe po čipkama na batiću, Pag po čipkama na igli, dok je Hvar poznat po čipkama od agave. Ove vještine izrade čipki razvijale su se tijekom vremena, stvarajući pritom različite oblike i uzorke.⁶

1.4.2. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja

Dvoglasje tijesnih intervala, karakteristično za područje Istre, Hrvatskog primorja i otoka poput Krka, Raba i Cresa, predstavlja složen glazbeni stil u folklornoj glazbi. Također se može naći izvan ovih područja, ali je najizraženije upravo na istočnoj obali Jadranskog mora. Temelji se na specifičnim tonalnim odnosima i karakterističnoj vokalnoj tehnici koja uključuje snažno pjevanje kroz nos. Dvoglasje često uključuje improvizaciju i varijacije tijekom izvedbe, no jednoglasni završetci ili završetci u oktavi ostaju čvrsto pravilo. Većina glazbenih sekvenci sastoji se od četiri do šest tonova. Ritmička i formalna struktura glazbe, kao i struktura teksta, variraju od jednostavnih do vrlo složenih aranžmana. Odnos između glazbe i teksta također je posebice značajan u ovom glazbenom stilu.⁷

1.4.3. Festa svetoga Vlaha, zaštitnika Dubrovnika

Festa svetoga Vlaha u Dubrovniku predstavlja izvanrednu pojavu nematerijalne kulturne baštine koja traje od 10. stoljeća do danas. Ova manifestacija zadržava svoje tradicionalne karakteristike i visoku umjetničku vrijednost te oblikuje lokalnu i nacionalnu kulturnu scenografiju. Temelji se na legendi o svetom Vlahu, zaštitniku Dubrovnika, koji je navodno došao u pomoć Dubrovčanima tijekom napada. U njoj sudjeluju građani grada i okolnih područja, predstavnici države,

⁶ Ibidem, str. 14.-15.

⁷ Ibidem, str. 15.–16.

lokalnih vlasti i Crkve. Osim svojeg duhovnog značaja, Festa ima i važan društveni utjecaj te oblikuje kulturne norme i tradiciju nasljeđivanja. Obilježila je cjelokupni kulturni i prirodni pejzaž Dubrovnika i okolice, potičući međukulturni dijalog kroz sudjelovanje pojedinaca i grupa iz različitih dijelova zemlje i okolnih zemalja.⁸

1.4.4. Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana

Kraljice iz Gorjana, sela u Slavoniji, izvode proljetni ritual na blagdan Duhova u obliku povorke, pjesama i plesa sa sabljama. Sudionice, poznate kao „ljelje“, dijele se na kraljice i kraljeve. Kraljevi nose sablje i muške šešire ukrašene cvijećem, a kraljice bijele vijence poput mladenki. Izabiru pjesme prema obiteljima koje posjećuju, a najčešće pjevaju mladencima. Kraljevi izvode ples sa sabljama, dok kraljice komentiraju plesne figure pjesmom. Nakon toga slijedi narodni ples uz pratnju glazbenika, pri čemu se mogu pridružiti i domaćini. Povorka se zatim premješta u drugu kuću ili susjedno selo drugog dana Duhova. Ritual se završava zajedničkim jelom i večernjom zabavom kod jedne od gorjanskih Ljelja.⁹

1.4.5. Procesija Za križen na otoku Hvaru

Procesija Za križen iznimno je važan vjerski i kulturni obred na otoku Hvaru, koji se održava već pet stoljeća. Odvija se tijekom noći s Velikog četvrtka na Veliki petak, povezujući šest mjesta na otoku Hvaru: Jelsu, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrbosku. U isto vrijeme, iz šest crkava kreću procesije s teškim križem (do osamnaest kilograma) kao izraz molitve ili zavjeta. Procesiji slijedi pratnja u posebnim odorama, zajedno s vjernicima i hodočasnicima. Tijekom procesije sudionici posjećuju različite crkve i kapelice u svakom od šest mjesta, gdje ih dočekuju svećenici, prije nego što se vrate u svoju matičnu crkvu pred svitanje. Ova se procesija izdvaja po svojoj iznimnoj duljini (traje osam sati i prelazi dvadeset i pet kilometara) i dubokom pasionskom značaju. Bratovštine, tj. vjerske zajednice na Hvaru, organiziraju procesiju, a njezin središnji dio izvedba je „Gospinog plača“, pasionskog teksta iz 15. stoljeća, koji se pjeva u obliku glazbenog dijaloga između izabranih pjevača.¹⁰

⁸ Ibidem, str. 18.–19.

⁹ Ibidem, str. 20.–21.

¹⁰ Ibidem, str. 22.–23.

1.4.6. Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja

Drvene dječje igračke iz Hrvatskog zagorja tradicionalan su proizvodi s dugom poviješću. Ovo posebno umijeće izrade igračaka razvilo se u 19. stoljeću na sjeverozapadu Hrvatske i očuvalo u nekim selima poput Laza Stubičkog, Laza Bistričkog, Stubice, Tugonice, Turnišća i Marije Bistrice, sve do danas. Ova su sela na putu prema Mariji Bistrici, najvažnijem hodočasničkom mjestu u Hrvatskoj. Tradicionalno, muškarci su ručno izrađivali ove igračke, dok su ih žene često oslikavale. Igračke su izrađene od mekanog drva poput vrbe, lipe, bukve i javora. Svaka je igračka unikatna jer se ručno izrađuje i oslikava. Materijali su sušeni i oblikovani s pomoću drvenih ili kartonskih oblika, a zatim oslikavani ekološkim bojama. Često se koriste crvena, žuta i plava kao pozadine za cvjetne ili geometrijske uzorke. Igračke variraju od svirala i tamburica do figurica životinja i uporabnih predmeta. Iako je izrada tradicionalnih dječjih igračaka izgubila popularnost s pojavom modernih industrijskih igračaka, u Hrvatskoj se i dalje održava s naglaskom na ručnoj izradi, raznolikosti modela i bogatom ukrašavanju.¹¹

1.4.7. Godišnji proljetni ophod Zvončari s područja Kastavštine

U ruralnim područjima blizu Rijeke i Opatije ritual Kastavštine održava se tijekom poklada, od 17. siječnja do Pepelnice, a predstavlja simbol lokalnoga kulturnog identiteta i uključuje desetak grupa muškaraca koje obilaze svoja i susjedna sela na dugim ophodima duž tradicionalnih ruta. Neki sudionici nose maske, a drugi različite vrste glava koje simboliziraju vegetaciju i plodnost. Svi sudionici nose obrnute ovčje kože i zvona, zbog čega su poznati kao zvončari. Tijekom ophoda, zvončari pravilno zvone zvonima na različite načine, što zahtijeva vještinu i fizičku izdržljivost. Iako ovaj običaj ima drevno magijsko značenje povezano s prizivanjem plodnosti na kraju zime, i dalje je iznimno vitalan. Omogućava interakciju između grupa zvončara i stanovništva sela kroz koja prolaze, čime se očuvala društvena uloga i važnost ovog običaja za zajednicu. Ritual Kastavštine igra ključnu ulogu u očuvanju kohezije sela u kojima se provodi i odnosa između nekadašnjih područja Kastavštine, danas općina Matulji i Viškovo. Prakticira se u

¹¹ Ibidem, str. 25.–26.

različitim selima i područjima, kao što su Rukavac, Zvoneća, Brgud, Mune, Žejane, Mučići, Frlanija, Vlahov Breg i Korensko na području Matulja te Halubje na području Viškova.¹²

1.4.8. Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske

Licitari predstavljaju dragocjen dio hrvatske kulturne baštine s višestoljetnom tradicijom izrade šarenih tjestenih proizvoda. Unatoč suvremenim vremenima, brojni majstori i obrtnici nastavljaju negovati ovu vještinu diljem trinaest hrvatskih županija. Licitari su ne samo ukusni već i umjetnički izrađeni, s raznovrsnim motivima i dekoracijama, od kojih je najpoznatije licitarsko srce. Njihova jedinstvenost leži u pažljivo prenosivoj vještini i specifičnom načinu oslikavanja koji čini licitare prepoznatljivim hrvatskim suvenirom i simbolom kulturne baštine.¹³

1.4.9. Sinjska alka, viteški turnir u Sinju

Cetinska je krajina regija smještena između planinskih lanaca Svilaje i Dinare, obuhvaćajući kotlinu koja se proteže duž rijeke Cetine i obuhvaća polja poput Cetinskog, Vrličkog, Hrvačkog i Sinjskog. U srcu ove regije nalazi se grad Sinj, poznat po održavanju tradicionalnoga viteškog turnira pod nazivom „Sinjska alka“ od 1715. Ovaj se turnir provodi u skladu s preciznim pravilima i povijesnim kostimima te opremom. Sinjska alka izravno je povezana s tradicijom starih viteških natjecanja, uključujući natjecanje „gađanja u prsten“ (*hastiludum*), što predstavlja sintezu europskih i orijentalnih viteških tradicija. Unatoč svojim korijenima, Sinjska alka zadržala je svoju autentičnost i postala simbolom ponosa za stanovnike Cetinske krajine. Ovaj turnir zadržava povijesni šarm i bogatu kulturnu baštinu, koja kombinira lokalne, orijentalne i mletačke utjecaje. Sve je to vidljivo u bogatim kostimima, detaljnim pravilima natjecanja i posebnoj terminologiji koja se koristi. Sinjska alka na impresivan način odražava vjekovnu koegzistenciju i interakciju različitih kultura, iako se čini različitima na prvi pogled, što čini ovu manifestaciju posebnom.¹⁴

¹² Ibidem, str. 26.–27.

¹³ Ibidem, str. 28.–29.

¹⁴ Ibidem, str. 30.–31.

1.4.10. Glazbeni izričaj ojkanje

Ojkanje predstavlja najstariji i arhaičan sloj tradicijskog pjevanja na hrvatskim područjima koja se etnografski svrstavaju u dinarski areal, obuhvaćajući regije poput dalmatinskog zaleđa, Ravnih kotara, Bukovice, podvelebitskog kraja, Like, Korduna i karlovačkog područja. Ojkanje se karakterizira posebnim načinom pjevanja, u kojem glasom dolazi do karakterističnog potresanja ili vibriranja, a izvodilo se „iz grla“. Ova vrsta pjevanja često se izvodi solo, iako je prisutna i pratnja drugog glasa koji prati osnovni ton. Unatoč tome što se danas u većini krajeva naziva starijim, starinskim pjevanjem, ojkanje predstavlja dragocjen dio hrvatske glazbene tradicije.

Riječ je o posebnom glazbenom izričaju koji je duboko ukorijenjen u hrvatskoj kulturnoj baštini, a ističe se svojim arhaičnim načinom pjevanja i prisutnošću u različitim regijama dinarskog područja.

1.4.11. Bećarac, tradicijski glazbeni žanr s područja istočne Hrvatske

Bećarac je glazbeni i usmeno-književni žanr koji predstavlja simbol identiteta Slavonaca, Baranjaca i Srijemaca. Ovaj žanr karakterizira svoj specifičan stil izvođenja i posebno tekstualno bogatstvo koje izražava društvene vrijednosti te služi kao sredstvo izražavanja misli i osjećaja koji se ne bi primjereno izrazili izravno ili u drugim kontekstima, na primjer, izlazak iz okvira seksualnih normi. Bitna karakteristika bećarca jest interakcija među izvođačima, posebno izmjenjivanje vodećih pjevača koji se nadovezuju na prethodnog ili se natječu jedan s drugim u izvođenju deseteračkih dvostiha i oblikovanju vodeće melodije. Uz njihovu interakciju često se pridružuje i skupina pjevača i svirača, obično tamburaški sastavi. Vodeći pjevači imaju poseban status u zajednici zbog svojih impresivnih vokala i širokog repertoara starih i novih dvostihova te sposobnosti brzog i oštrog izbora i kombiniranja tih stihova. Mjere za očuvanje bećarca usmjerene su na podržavanje raznolikosti unutar ovog žanra, uključujući različite mikroregionalne, lokalne, pa čak i individualne varijacije, kao i očuvanje sposobnosti komunikacije u različitim situacijama, s obzirom na rodne, estetske i druge specifičnosti.¹⁵

¹⁵ Ibidem, str. 34.–35.

1.4.12. Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore

Nijemo kolo Dalmatinske zagore posebno je po načinu na koji se izvodi, odvajajući se od tradicionalnih plesova. To je samostalan ples koji se izvodi bez pratnje vokalne ili instrumentalne glazbe, iako se ponekad mogu čuti u pozadini zvukovi poput svirke na diplicama, mijehu, gajdama ili posebnog načina pjevanja – ojkanja. U Dalmatinskoj zagori ovo kolo povremeno prelazi u parove ili se izvodi isključivo u parovima, dok se na širem području poput Like, Ravnih kotara, otoka zadarskog i šibenskog arhipelaga, Bosne i Hercegovine te drugdje obično izvodi bez razdvajanja u parove. Nijemo kolo nastaje u neplaniranim situacijama, tijekom karnevala, sajмова, blagdana i svadbi. Također se izvodi i na manifestacijama koje obilježavaju blagdane zaštitnika svojih zajednica i na folklornim priredbama. Ovaj se ples prenosi s generacije na generaciju, a danas ga često izvode i folklorne skupine tijekom kulturnih manifestacija. Poznat je i pod raznim nazivima kao što su mutavo, gluvo, šuplje kolo, po naški, po starinski, staračko ili prema određenom mjestu kao što su vrličko ili sinjsko kolo.¹⁶

1.4.13. Klapsko pjevanje

Klapsko pjevanje tradicija je koja potječe iz urbanog okruženja Dalmacije i razvila se tijekom razvoja gradova u preporodnom razdoblju 19. stoljeća. U početku je bilo isključivo muška tradicija, gdje su manje grupe pjevača pjevale iz srca, često u konobama uz čašu vina. Godinama, ta neformalna pjevačka druženja razvila su se u organiziranu glazbenu djelatnost koja se proširila diljem obalnih i otočnih regija Dalmacije i Hrvatske. Klapsko se pjevanje izvodi „a cappella“, a karakterizira ga homofon stil s prepoznatljivom unutarnjom glazbenom strukturom. Sastoji se od prvog tenora, drugog tenora, baritona i basa, pri čemu svaki glas ima svoju ulogu u harmonijskoj izvedbi. Iako se klapsko pjevanje danas često povezuje s popularnom glazbom, zadržava svoje tradicionalne korijene i stil.¹⁷

1.4.14. Mediteranska prehrana

Prehrana u mediteranskom kulturnom krugu ima duboka privatna i javna značenja te predstavlja alat za razumijevanje kulturnih obrazaca i pripadnosti. Sedam mediteranskih država, uključujući Hrvatsku, surađuje u očuvanju svoje prehrane kao

¹⁶ Ibidem, str. 36.–37.

¹⁷ Ibidem, str. 38.–39.

dijela zajedničkoga kulturnog nasljeđa. Na otocima Braču i Hvaru ističu se tradicionalna jela poput vitalca, torte hrpaćuše i stariogrojskog paprenjoka, koja su zaštićena na listi nematerijalnih kulturnih dobara. Osnovni sastojci ovih tradicionalnih jela uključuju lozu, maslinovo ulje, kozje proizvode, srdelu, šaroliko povrće, mahunarke i žitarice. Različite kulinarske tehnike koriste se za pripremu hrane, uključujući kuhanje na lešo, pečenje na gradelama ili pod pekom, sušenje mesa i ribe te soljenje. Upotreba samoniklog bilja također je česta. Razlika između svakodnevne i blagdanske prehrane zadržava se, no s većim promjenama u svakodnevnoj prehrani. Obiteljski i vjerski rituali igraju ključnu ulogu u očuvanju tradicionalnih načina prehrane, a znanje o pripremi hrane često se prenosi s generacije na generaciju, konkretno u tome prednjače žene. Veza između hrane s okolišem i prirodnim ritmom izražava se aktivnostima obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, poljoprivrednih zadruga i udruga. Kako bi sačuvala vrijedno kulturno nasljeđe, zajednica radi na zapisivanju i dokumentiranju tradicionalnih recepata i tehnika pripreme hrane.¹⁸

1.4.15. Ekomuzej Batana

Rovinjska batàna, dio obitelji barki ravnog dna, ima bogatu povijest i tradiciju. Ime „batàna“ povezuje se s talijanskim glagolom „battere“, što podsjeća na zvuk udaranja njezina ravnog dna o valove, ili se može izvesti iz drevnoga pomorskog naziva „batto“. Ova brodica, koja je postojala stoljećima, suočila se s izazovima poput depopulacije, turizma i promjena u ribolovnoj industriji, što je dovelo do njezinog nestanka iz luke. Ekomuzej Batana, pokrenut uz pomoć lokalnih stanovnika i stručnjaka za ekomuzeologiju, ima za cilj očuvati tu važnu kulturnu baštinu. Sastoji se od „Kuće o batani“, „Malog škvera“ na rivi te „Spacio Matike“, posljednje netaknute rovinjske kantine. Ovi prostori služe kao interpretacijski centar, mjesto izrade batana te tradicionalno okupljanje lokalne zajednice. „Projekt batana“ također organizira različite aktivnosti, a uključuje porinuće batane u more i Rovinjsku regatu, kako bi revitalizirao tradicionalna plovila s latinskim jedrom. U cijelosti, Ekomuzej Batana predstavlja napor u očuvanju bogate kulturne i materijalne baštine Rovinja te njegove brodogradnje.¹⁹

¹⁸ Ibidem, str. 40.–41.

¹⁹ Ibidem, str. 42.–43.

1.4.16. Međimurska popevka, tradicijski napjev Međimurja

Međimurska popevka, obogaćena raznovrsnim lirskim i epskim napjevima, baladama i romancama, ima duboko ukorijenjen identitet u hrvatskom Međimurju. Unatoč promjenama koje su se dogodile tijekom stoljeća, očuvala je svoju jedinstvenu izvedbu u starocrkvenim modusima s elementima pentatonike. Ova popevka svjedoči o različitim povijesnim, duhovnim i svjetovnim utjecajima te lokalnoj, hrvatskoj i europskoj tradiciji. Zahvaljujući trudu etnomuzikologa i etnokoreologa, međimurska popevka spašena je od zaborava i postala je sastavni dio lokalnih i nacionalnih kulturnih manifestacija te različitih glazbenih žanrova. Nadahnuti njezinim zvucima, mnogi su skladatelji stvarali glazbu, a opera „Dorica pleše“ Krsta Odaka iz 1933. posebice se ističe. Međimurska popevka također je prepoznata kao dio nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske i uvrštena na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva 2018. Ova iznimno važna glazbena tradicija čini neizbrisiv trag u kulturnom nasljeđu Hrvatske.²⁰

1.4.17. Umijeće suhozidne gradnje

Umijeće suhozidne gradnje, koje podrazumijeva izradu konstrukcija od kamena bez upotrebe veziva, ima bogatu povijest u mediteranskome ruralnom prostoru. Ova tradicija umjetničkog građenja suhozidima prepoznata je kao univerzalna vrijednost ljudske baštine u nizu zemalja, uključujući Hrvatsku. Iako suhozidna gradnja danas možda nema istu ekonomsku važnost kao nekada, i dalje se cijeni kao simbol osobne vještine, rada generacija graditelja te kulturnog kontinuiteta zajednice. Suhozid ostaje važan okolišni element i sve se više prepoznaje u poljoprivrednim potporama. Osim toga, suhozidna gradnja postaje i dio društvenih te obrazovnih programa, ističući društveni i obrazovni potencijal ovoga kompleksnog fenomena.²¹

1.4.18. Tradicije uzgoja lipicanaca

Uzgoj lipicanaca u Hrvatskoj ima dugu povijest i razvio se u dva glavna oblika: u državnim ergelama i u seoskim gospodarstvima. Ova tradicija datira još iz 18. stoljeća i ima duboke korijene u hrvatskoj kulturi, od plemićkih i vojnih slojeva do narodnog života. Konjogojske seljačke udruge također su odigrale ključnu ulogu u

²⁰ Ibidem, str. 44.–45.

²¹ Ibidem, str. 46.–47.

širenju uzgoja lipicanaca u ruralna područja, posebice u Slavoniji. Prve lipicanske konje na području Hrvatske uzgajao je grof Andrija Janković u Terezovcu (današnje Suhopolje) oko 1700. Danas se ergelski uzgoj lipicanaca provodi u Državnoj ergeli Đakovo i Lipik, s Državnom ergelom Đakovo koja je jedna od najstarijih ergela u Europi, prvi put spomenuta 1506. Ono što čini hrvatski uzgoj lipicanaca posebnim jest činjenica da su lipiscanci postali sastavni dio narodnog uzgoja i tradicijske kulture, posebice u istočnim dijelovima Hrvatske. Lipicanac je postao važan dio svakodnevnog života u tim područjima, a koristili su ih za poljoprivredne radove i za čuvanje granica u vrijeme Vojne granice. Osim toga, konji su imali poseban značaj u tradicionalnim običajima, folklornim izvedbama i kulturi, uključujući svatovske obrede, božićne i pokladne običaje te su utemeljili bogatu kulturnu baštinu koja obuhvaća književnost, glazbu, ples i likovnu umjetnost.²²

UNESCO-ova zaštita nematerijalnih dobara naglašava važnost očuvanja kulturnih tradicija i izraza diljem svijeta. Svako od ovih dobara predstavlja jedinstven aspekt kulturne baštine Hrvatske, a zaštita i promocija tih vrijednih elemenata pridonosi očuvanju kulturnog identiteta i obogaćivanju svjetske kulturne raznolikosti.

²² Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva (<https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-dobra-upisana-na-unesco-ov-reprezentativni-popis-nematerijalne-kulturne-bastine-covjecanstva/5337>, pristupljeno 4. rujna 2023.)

2. MANIFESTACIJE

Manifestacija je događaj organiziran s namjerom privlačenja posjetitelja i promoviranja turističke destinacije. Ona može biti različitog karaktera i trajanja te može uključivati brojne aktivnosti poput kulturnih, sportskih, zabavnih i gastronomskih sadržaja. Autorica Trošt Lesić obrađuje i temu turističkog tržišta te navodi kako je organizacija manifestacije jedan od načina kreiranja novih turističkih proizvoda koji privlače turiste i poboljšavaju turističku ponudu. Autorica ističe važnost manifestacija u turizmu te njihovu promociju i razvoj turističkih odredišta.²³ Manifestacija ima dugogodišnju tradiciju zbog svoje uspješnosti i popularnosti kod publike i izvođača, a karakteriziraju je regionalni karakter, naziv manifestacije, naglasak na izvornome folklornom izričaju, podrška lokalne zajednice, atraktivni ambijenti i sudjelovanje folklornih skupina iz svih dijelova svijeta.²⁴

2.1. Definiranje pojma manifestacije

Izraz „manifestacija“ potječe od latinske riječi „manifestare“, koja se može tumačiti kao jasno izražavanje ili vanjsko prikazivanje unutarnjeg stanja, događaja, emocija ili raspoloženja (primjerice, manifestacija sreće, straha ili ljutnje). Također se koristi za opisivanje javnog događaja u kojem sudionici izražavaju svoje osjećaje ili stavove putem povorke, klicanja, nošenja transparenta i zastava kako bi izrazili svoje oduševljenje, prosvjedovali protiv određenih događaja ili izrazili podršku ili neslaganje s određenim odlukama ili osobama.²⁵ Događaji su bili dio ljudske civilizacije od najranijih vremena, služeći kao način označavanja promjena godišnjih doba, obilježavanja vjerskih obreda i rituala te označavanja važnih trenutaka kao što su rođenja i smrti. Vjekovima su se razvijali i postajali sve kompleksniji i raznolikiji, evoluirajući u današnje manifestacije.²⁶

²³ Trošt Lesić, K., *Definicija festivala i manifestacija*, Predavanje iz kolegija Planiranje i organizacija kulturnih manifestacija, Pula, 2014.

²⁴ Lekšić, Ž. i ur., 30. Đakovački vezovi [Revija Đakovačkih vezova], Smotra folkloru Đakovački vezovi, Symbol d.o.o, Đakovo, 1998., str. 6.

²⁵ Manifestacija. 2021. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=38626>; pristupljeno 28. lipnja 2023.)

²⁶ Ferdinand, N. i P. J. Kitchin, *Event Management – an international approach*, SAGE London, 2012., str. 5.

Pojam „manifestacije“ kao takav ima svoje etimološko porijeklo u latinskom jeziku, gdje je riječ „manifestare“ značila „jasno pokazivati“ ili „očitovati“. Riječ se tijekom vremena razvila i postala dio općeg vokabulara u mnogim jezicima.

Prema Allen i suradnicima (2008.), pojam obuhvaća posebne rituale, događaje, izvedbe ili proslave koje su pažljivo organizirane i priređene s ciljem označavanja posebnih prigoda ili postizanja određenih društvenih, kulturnih ili korporativnih svrha.²⁷ Manifestacije su osnovna i neophodna ljudska iskustva duboko usađena u kulturu i istovremeno igraju ključnu ulogu u oblikovanju civilizacija.²⁸ One nisu samo ključan element turizma već su i neprikosnoveni aspekti ljudskog društva, predstavljajući globalne fenomene koji dobivaju sve veći značaj unutar industrije događaja. Svake godine svjedočimo sve većem broju različitih manifestacija, a ključ njihovog uspjeha leži u pažljivom i strateškom planiranju.²⁹

2.2. Podjela i razvoj manifestacija

U literaturi možemo primijetiti različite klasifikacije manifestacija, često temeljene na faktorima kao što su obujam i sadržaj. Osim ovih čimbenika, također se razmatraju i podjele manifestacija prema njihovoj svrsi, trajanju, geografskom položaju te sudjelovanju i ciljanoj publici.

Autor Kušen (2002.) kaže: „Manifestacije se razlikuju jedna od druge po svojoj veličini, obliku, ciljnoj skupini potrošača, vremenskom i prostornom ograničenju, te najbitnije sadržaju. Iz svega toga, izdvojeno je nekoliko vrsta podjela koje prikazuju kakve se sve vrste manifestacije mogu doživjeti. Pa se tako manifestacije prema vrsti dijele na: kulturne, vjerske, znanstvene, gospodarske, sportske i zabavne.“³⁰

Prema Lynn van der Wagenu i Brendi R. Carlos (2008.), manifestacije se mogu kategorizirati prema različitim vrstama:

- sportske manifestacije
- zabava, umjetnost i kulturne manifestacije
- komercijalne, marketinške i promidžbene manifestacije
- skupovi i izložbe
- festivali

²⁷ Allen, J., O'Toole, W., McDonnell, I. i R. L. Harris, *Festival and Special Event Management*, Elsevier, 2005., 2008 str. 23.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Oklobdžija, S., „The role of events in tourism development“, *BizInfo Journal*, 6 (2), 2015., str. 83.

³⁰ Kušen, E., „Turizam i prostor Klasifikacija turističkih atrakcija“, *Prostor*, vol. 9, br. 1 (21), 2001., str. 1.–12. (<https://hrcak.srce.hr/10801>., pristupljeno 12. srpnja 2023.)

- obiteljska okupljanja
- prikupljanje sredstava u humanitarne svrhe
- ostale vrste manifestacija.³¹

Prema autorici Trošt Lesić (2014.), manifestacije možemo razlikovati:

1. prema vrsti organizatora koja obuhvaća: manifestacije koje organiziraju strani privatni subjekti s naglaskom na profit; manifestacije koje vode neprofitne organizacije; manifestacije koje iniciraju strane državne agencije i kao javno-privatna partnerstva kao organizatori manifestacija
2. prema veličini i opsegu utjecaja, a tad govorimo o:
 - lokalnim manifestacijama (*local/community events*)
 - velikim manifestacijama (*major events*)
 - značajnim manifestacijama (*hallmark events*)
 - megamanifestacijama (*mega-events*).³²

2.3. Utjecaj i doprinos manifestacija

U skladu s onim što je izneseno u „Strategiji razvoja održivog turizma 2030.“, objavljenoj u Narodnim novinama broj 2/2023 dana 4. siječnja 2023., naglašava se izuzetna važnost povezivanja turističkih destinacija s okolnim područjima kako bi se obogatila ponuda za posjetitelje. Ova strategija postavlja temelje za unaprjeđenje turističkog iskustva, posebice izvan glavne turističke sezone i na područjima koja se ne temelje isključivo na moru i suncu. U skladu s time, manifestacije imaju ključnu ulogu u privlačenju turista i pružanju raznovrsnih iskustava. Osim toga, potiče se i povezivanje manje poznatih lokacija s već popularnim destinacijama kako bi se stvorile turističke rute i cjeline koje će zadovoljiti različite interese posjetitelja.³³

Učinci manifestacija mogu se podijeliti na pozitivne i negativne aspekte.

Pozitivni učinci manifestacija uključuju:

1. Učinkovito privlačenje ciljane publike.
2. Povećanje prosječnog trajanja boravka posjetitelja.

³¹ Van Der Wagen, L. i B. Carlos, *Event management: upravljanje događajima: za turistička, kulturna, poslovna i sportska događanja*, MATE d. o. o, Zagreb, 2008., str. 11.

³² Trošt Lesić, K., *Definicija festivala i manifestacija*, Predavanje iz kolegija Planiranje i organizacija kulturnih manifestacija, Pula, 2014.

³³ Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

3. Povećanje prihoda gradova domaćina.
4. Dodatno zapošljavanje, posebno među lokalnim stanovnicima.
5. Privlačenje velikog broja posjetitelja i potrošača.
6. Utjecaj na preusmjeravanje turističkih tokova prema destinaciji.
7. Izgradnju ili prilagodbu infrastrukture i objekata.
8. Unapređenje poslovanja u sektoru turističke ponude i javnom sektoru.
9. Proširenje tržišta turizma.
10. Povećanje konkurentnosti destinacije i podizanje kvalitete ponude.
11. Dobivanje medijske izloženosti i publiciteta na međunarodnoj razini.

Negativni učinci manifestacija uključuju:

1. Visoke troškove organizacije manifestacija.
2. Neiskorištene kapacitete za smještaj i druge turističke usluge nakon završetka manifestacije.
3. Kalendarska preklapanja s drugim događanjima.
4. Mogući gubitak stalnih klijenata ili turista koji preferiraju mirnije periode.
5. Zagađenje okoliša, uključujući otpad i buku.
6. Nedostatak određenih usluga zbog gužvi, kao što su turistički vodiči i taksisti službe.
7. Porast cijena proizvoda i usluga tijekom manifestacija.
8. Potencijalno narušavanje imidža destinacije.³⁴

Iz priloženog se može zaključiti da manifestacija obuhvaća kako pozitivne tako i negativne strane, što je važno za planiranje i upravljanje takvim događanjima radi maksimiziranja koristi i minimiziranja negativnih utjecaja, odnosno kako poboljšati utjecaj i doprinos manifestacija u turizmu. Manifestacije se često održavaju na različitim instancama, uključujući lokalnu, regionalnu, nacionalnu i međunarodnu razinu. Ova raznolikost razina pridonosi značajnoj prepoznatljivosti manifestacije jer stvara snažnu vezu između samog događanja i specifične destinacije. Učestali

³⁴ Rubeša, D., *Utjecaj poslovnih i zabavnih manifestacija na turističku ponudu grada Splita*, Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, 2017. (<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:294931>, pristupljeno 26. rujna 2023.)

dolasci posjetitelja isključivo zbog te manifestacije naglašavaju njezinu iznimnu važnost i privlačnost za turiste.

2.4. Primjeri manifestacija u RH

2.4.1. Glumci u Zagvozdu

Glumci u Zagvozdu odličan su primjer manifestacije intenzivno integrirane u lokalnu zajednicu. Ljetna kulturna događanja u Zagvozdu, koje organizira Udruga „Glumci u Zagvozdu“, postavila su ovo malo mjesto na kartu kulturnih zbivanja u Hrvatskoj. Ova lokalna kulturna manifestacija privlači umjetnike i publiku iz različitih dijelova Hrvatske, a taj je uspjeh rezultat podrške lokalne zajednice udruzi te entuzijazma koji je stvorio posebno ozračje. Mnogi mještani svojim su doprinosom, često volontirajući, pomogli očuvati i razvijati manifestaciju Glumci u Zagvozdu tijekom posljednjih dvadeset godina. Domaći stanovnici, posjetitelji i umjetnici sudjeluju u raznim kulturnim događanjima, kao što su kazališne predstave, koncerti i izložbe. Oni se zabavljaju i druže te tako stvaraju poseban doživljaj i zanimljiv turistički proizvod. Ova manifestacija pruža alternativu u odnosu na uobičajena događanja koja se nude na obalnim turističkim destinacijama, i to u autentičnom okruženju „zaboravljene“ Dalmatinske zagore.³⁵

2.4.2. Vinkovačke jeseni

Vinkovačke jeseni redovito se održavaju u rujnu, označavajući tako početak jeseni, značajnoga godišnjeg doba za Slavonce, koje predstavlja nagradu za njihov predani rad.

Ovaj festival ubrzo je privukao ljubitelje kulturne baštine, narječja i tradicionalnih običaja. Tijekom proteklih pedeset godina Vinkovačke jeseni postajale su sve bogatije, čineći ih jednim od najvažnijih festivala takvog tipa u Hrvatskoj. Festival ima za cilj prikazati običaje i tradiciju slavonskog naroda, njihov humor i

³⁵ Knešaurek, J. i Carić, H., *Kulturni događaji i manifestacije u turizmu*, Hrvatsko društvo glazbenih umjetnika, Zagreb, 2018. (https://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/180315_kulturni_manifestacije.pdf, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

način života. Posebna pažnja posvećuje se kostimima i scenografiji, istražujući ljepotu oblika i boja tradicionalnih odijela te zvuk tamburica i gajdi.³⁶

2.4.3. Međunarodni festival čipke u Lepoglavi

Izuzetno važan događaj u promociji lepoglavske čipke jest Međunarodni festival čipke, koji se redovito organizira u rujnu, a okuplja sve čipkarske centre iz Hrvatske i mnoge čipkarske centre iz Europe. Festival je mjesto gdje svi sudionici demonstriraju svoje vještine u izradi čipke putem raznih radionica, prezentacija, stručnih skupova i kulturnih događanja. To je prilika gdje čipka dobiva različite oblike, bilo tradicionalne ili suvremene umjetničke instalacije, te se pojavljuje u virtualnom svijetu.

2.4.4. Festival viteških igara na Korčuli

Festival viteških igara predstavlja manifestaciju koja uključuje osam viteških udruženja s otoka Korčule. Ova udruženja izvode jedinstvene plesove s mačevima koji potječu iz ranog 17. stoljeća. U različitim mjestima na otoku viteška udruženja izvode kumpaniju, što je lančani ples s mačevima, dok se u gradu Korčuli izvodi moreška, viteška igra s dva mača. Otok Korčula poznat je u svijetu upravo po ovim tradicionalnim igrama.

Važno je napomenuti da su moreška i kumpanije s otoka Korčule zaštićena nematerijalna kulturna dobra Republike Hrvatske. Dokumenti iz prošlosti potvrđuju izvođenje moreške u Korčuli, a najstariji zapis koji spominje kumpaniju datira iz 1620.³⁷

2.4.5. Bučijada

Bučijada je najveća turističko-gastronomska manifestacija koja se ubraja među najveće i najposjećenije događaje takvog tipa. Ova se manifestacija, koja traje od 2004., neprestano širi i nadograđuje novim sadržajima, privlačeći sve više izlagača i posjetitelja. Bučijada nudi raznovrstan program s izvrsnim proizvodima, gastronomskim delicijama, zabavom i kulturnim događanjima prikladnima za sve generacije. Ona stvara jedinstven doživljaj koji privlači ljude iz različitih dijelova

³⁶ Vinkovačke jeseni (<https://croatia.hr/hr-hr/dogadanja/vinkovacke-jeseni>, pristupljeno 25. srpnja 2023.)

³⁷ Ibidem.

zemlje. Posebice je značajno to što se u njezinu organizaciju sve više uključuju poljoprivredni, kulturni i ugostiteljski subjekti. Bučijada očigledno ima ogroman utjecaj na zajednicu, potičući suradnju i kreativnost između različitih sektora. Ona nije samo prilika za uživanje u gastronomskim čarima i kulturi već je i prilika za promociju lokalnih proizvoda i tradicija. Bučijada predstavlja pravi primjer kako se turizam i gastronomija mogu sjajno spojiti kako bi stvorili nezaboravan događaj za sve posjetitelje.³⁸

2.4.6. Škrletovo

Škrletovo je enološka manifestacija koja ima za cilj promociju moslavačke vinske sorte škrlet, poznate i kao ovnek žuti ili ovnek slatki. Škrlet je autohtona sorta vinove loze s područja Moslavine, karakterizirana bogatom, zaokruženom, kiselkastom i nježnom sortnom aromom. U organizaciji manifestacije aktivno sudjeluju Udruga „Škrlet Moslavina“, Turistička zajednica Grada Ivanić-Grada i Grad Ivanić-Grad. Škrletovo predstavlja priliku za promociju i degustaciju ovoga jedinstvenog vina te pridonosi kulturnoj i enološkoj baštini lijepe Moslavine.³⁹

³⁸ Bučijada (<https://www.tzig.hr/manifestacije/bu%C4%8Dijada>, pristupljeno 26. srpnja 2023.)

³⁹ Škrletovo (<https://www.tzig.hr/manifestacije/%C5%A1krletovo>, pristupljeno 26. srpnja 2023.)

3. MANIFESTACIJA ĐAKOVAČKI VEZOVI

Đakovački vezovi najznačajnija su hrvatska kulturna manifestacija folklor nastala iz želje da se sačuva narodna baština zajedno s velikim bogatstvom Slavonije i Baranje. U tim danima svatko si može dati malo oduška te se opustiti uz ugodne zvukove tamburica i plesa koji traje do kasno u noć, a sve dnevne obveze stavljaju se u potonji plan upravo zbog bogatoga folklornog programa i starinskih narodnih pjesama, kola, svatovskih zaprega i narodnih običaja. Svečane se pjesme pripremaju godinu dana unaprijed, a okupljaju se i stari i mladi. Mladi često traže savjet starijih jer su oni poput bogate i nepresušne riznice znanja.

3.1. Povijesni pregled

Prvi Đakovački vezovi održali su se 2. i 3. srpnja 1967. povodom međunarodne godine turizma te se održavaju sve do danas, a na inicijativu doktora Zvonimira Benčevića. Može se reći kako bez njega ne bi niti bilo te manifestacije. Program u prvim danima ne razlikuje se puno od današnjeg te sadrži smotru i mimohod folklornih skupina, svatovske zaprege i konjanike, izbor najljepše djevojke i snaše u nošnji, kulturne i zabavne sadržaje te njegovanje i očuvanje izvornog folklor. Jedina je razlika u tome što današnji program traje ipak duže zbog dodanog sadržaja. U nastavku slijedi fotografija s programom prvih Đakovačkih vezova.

Slika 2. Program prvih Đakovačkih vezova

Izvor: Đakovo.info (<https://www.facebook.com/djakovo.info/posts/1787750444780069/>) (pristupljeno 22. veljače 2023.)

3.2. Osnovna obilježja

Đakovački vezovi danas su široko poznata i ugledna priredba koja promovira autentičnu narodnu kulturu Slavonije i Baranje. Njihova popularnost nije ograničena samo na lokalno područje, već se proširila diljem naše zemlje pa čak i izvan njezinih granica. Slika današnjih Vezova nije rezultat trenutnog nastanka; ona je postupno oblikovana kroz mnogo godina truda, rada i ispravaka. Ova se manifestacija i dalje razvija i raste te je sada impresivna izložba izvornog folkloru Slavonije i Baranje, a predstavlja smotru folkloru sa svojim privlačnim i prepoznatljivim karakterom.⁴⁰

Svake godine tijekom srpnja obilježavaju se Đakovački vezovi. Osim tradicionalnih folklornih nastupa, u okviru manifestacije organiziraju se raznovrsni kulturni i turistički događaji, uključujući Male vezove, pučko crkveno pjevanje, svečano otvorenje, Đakovštinu u pjesmi i plesu, goste u pjesmi i plesu, svečanu povorku ulicama Đakova, Međunarodnu smotru folkloru, Smotru folkloru Hrvatske, Smotru folkloru Slavonije i Baranje te program zatvaranja pod nazivom „Slavonijo, zemljo plemenita“ uz izbor najbolje nošenoga narodnog ruha. Osim toga, u okviru Đakovačkih vezova održavaju se i dodatne manifestacije kao što su Bonavita u Trnavi (natjecanje nategača i nagrade najboljim vinima), izložba i degustacija kruškovače (viljamovke) te Gastrofest, koji uključuje kulinarsko natjecanje, degustaciju i konzumaciju tradicionalnih jela poput fiša i čobanca. Također, na hipodromu se svake godine, kao dio spomenute priredbe, održava međunarodno konjičko natjecanje. Đakovački su vezovi manifestacija koja ima svoju posebnu privlačnost za svakog posjetitelja. Oni služe kao čuvar izvornosti ovog kraja, ali i drugih dijelova Hrvatske i inozemstva. Ova manifestacija igra ključnu ulogu u obrazovanju mladih generacija o tradiciji i istovremeno podsjeća starije ljude na važnost očuvanja običaja i kulturne baštine.⁴¹

3.3. Osnivači Đakovačkih vezova

Godine 1962., na inicijativu tadašnjega Kotarskog turističkog saveza u Osijeku, osnovano je prvo turističko društvo u Đakovu. Međutim, informacije o njegovim aktivnostima uglavnom su sačuvane samo u usmenoj predaji pojedinaca. Nažalost, to je društvo prestalo s radom već 1964. No, već godinu dana kasnije,

⁴⁰ Lekšić, Ž. i ur., 30. Đakovački vezovi [Revija Đakovačkih vezova], Smotra folkloru Đakovački vezovi, Symbol d.o.o, Đakovo, 1998., str. 6.

⁴¹ Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/>, pristupljeno 12. lipnja 2023.)

1965., pokrenuta je nova inicijativa za osnivanje Turističkog društva. Nova Osnivačka skupština održana je 5. kolovoza te godine. Aktivnosti Društva započele su 1. rujna 1965. otvaranjem prvog „Turist-biroa“ u Đakovu, što je simboliziralo njihovo prisustvo u gradu i najavilo budući produktivan rad Društva.⁴²

Prvi Upravni odbor novopokrenutog Turističkog društva u Đakovu sastojao se od sljedećih članova: dr. Zvonimir Benčević (predsjednik), Vesna Bućan, Mišo Ratkovčić, dr. Ivan Kopic, Mišo Nikolić, Boško Mitrović i Rudolf Išasegi (tajnik). Od tog trenutka pa sve do današnjeg dana, Društvo je neprekidno djelovalo bez ozbiljnijih zastoja ili prekida u svojim aktivnostima.⁴³

3.4. Sudionici

Prigodna revija Đakovačkih vezova iz 2010. jasno ilustrira tko su ti koji sudjeluju u najznačajnijoj folklornoj manifestaciji u Đakovu. U dvosatnom mimohodu povorke od Malog do Velikog parka, koji je služio kao epicentar Đakovačkih vezova, odjekivale su različite glazbene i plesne tradicije. Slavonski bećarac, sinjska rera, lički ojkan, i hercegovačka ganga samo su neki od mnogobrojnih glazbenih žanrova koji su ispunjavali zrak. Sudionici su se veselili, plešući šokačko kolo, ali su također uživali u izvedbama mađarskog čardaša, slovačkih narodnih plesova, ličkog kola i folklorne baštine Zagorja, Podravine i Bosne. Povorki su se pridružile i skupine iz inozemstva, uključujući kanadske Ukrajinke iz Yevsham Ukrajina Folk Ballet Ensembla iz Saskatchewan, Hrvate iz Donje Pulje u Austriji i brojne druge skupine iz Bosne i Hercegovine. Bećarci su svojim pjesmama, uključujući poznatu „Alaj volim garavu kad spava“, uspjeli razveseliti Šokadiju, predstavljajući je kao razmaženu i putenu djevojku. Kandžijaši iz Kruševice svirali su svoje tradicionalne instrumente, dok su kubure iz Maruševca, kao i svake godine, nakon što su prošle sve folklorne skupine, organizirale veliko šokačko kolo ispred katedrale. U tom kolu ponosno su se isticali različiti elementi narodnih nošnji, uključujući zlataru, baranjsku šaru, mađarske piroš čizmice, dalmatinsku kapu i lički kožun. Očito je da su sudionici sa strašću njegovali i predstavljali svoje kulturno nasljeđe i identitet, ostavljajući neizbrisiv dojam

⁴² Ćurić, M. i ur., 40. Đakovački vezovi [Revija Đakovačkih vezova], Gradsko poglavarstvo Grada Đakova, Đakovo, 2006., str. 6.

⁴³ Lekšić, Ž. i ur., 30. Đakovački vezovi [Revija Đakovačkih vezova], Smotra folkloru Đakovački vezovi, Symbol d.o.o, Đakovo, 1998., str 12.

na sve prisutne.⁴⁴ U nastavku slijedi slika koja prikazuje bogatstvo narodnog ruha sudionika:

Slika 3. Mimohod sudionika na Đakovačkim vezovima

Izvor: Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/fotogalerija-svecana-povorka-57-dakovackih-vezova/>, pristupljeno 10. srpnja 2023.)

Osim brojnih gostujućih folklornih skupina iz različitih dijelova Republike Hrvatske, godinu za godinom privlače i skupine hrvatskih iseljenika iz raznih dijelova Europe i svijeta. Tako Đakovo tijekom tih dana srdačno dočekuje sudionike iz Australije, Sjedinjenih Američkih Država, Srbije, Bosne i Hercegovine, Ukrajine, Slovačke, Makedonije i drugih zemalja. Na 52. Đakovačkim vezovima posebno priznanje dodijeljeno je Ukrajini, koja je bila proglašena zemljom partnerom. Ova suradnja otvorila je vrata tradiciji i kulturnoj razmjeni između Đakova i Ukrajine. Od tada svake godine organizatori Đakovačkih vezova surađuju s različitim zemljama partnerima koje dolaze predstaviti svoje bogatstvo folklor, gastronomije i kulturne baštine. Ova inicijativa dodatno obogaćuje Đakovačke vezove, omogućavajući

⁴⁴ Miletić, H., Zvonko Benašić: *Bibliografija radova i slika iz Revija Đakovačkih vezova 1967. – 2009.*, u: *Zbornik Muzeja Đakovštine*, Vol. 10, No. 1, 2011.

gostima i posjetiteljima da dožive različite kulture i tradicije iz cijelog svijeta te da istraže raznolikost koja obilježava ovu izvanrednu folklornu manifestaciju.⁴⁵

U nastavku slijedi slika Maora s Novog Zelanda, koji su 2013. bili sudionici na Đakovačkim vezovima.

Slika 4. Maori s Novog Zelanda

Izvor: Jutarnji list (<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/dakovacki-vezovi-zivopisni-maori-s-novog-zelanda-bili-su-apsolutne-zvijezde-3037400>, pristupljeno 28. travnja 2023.)

Kulturno-umjetničko društvo „Matija Gubec“ iz Slavenskog Kobaša, osnovano prije pedeset i pet godina, točnije 1968., ima bogatu kulturnu baštinu koju čuva i njeguje. Ovaj KUD, smješten u Hrvatskoj, ima iznimno značajnu ulogu u očuvanju tradicionalnih vrijednosti i kulturnog nasljeđa ovoga graničarskog kraja. Tijekom svoje povijesti KUD „Matija Gubec“ promovirao je umjetnost i kulturu različitim aktivnostima, uključujući folklorni ansambl, tamburaški sastav i folklorni pjevački zbor. Sudjelovali su na važnim manifestacijama i festivalima diljem Hrvatske, kao i na međunarodnim pozornicama.

Osim toga, društvo se istaknulo organiziranjem etnografskih izložbi i prepoznatljivošću svojih narodnih nošnji. Voditelj je društva Antun Bačo, a KUD

⁴⁵ Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/>, pristupljeno 12. lipnja 2023.)

nastavlja pridonositi kulturnom životu Slavanskog Kobaša i okolice te čuvati bogato nasljeđe i tradiciju ovog područja, prikazano slikom 5.

Slika 5. KUD „Matija Gubec“ iz Slavanskog Kobaša

Izvor: KUD „Matija Gubec“ (https://www.slavonskikobas-kudmg.com/wp-content/uploads/2016/04/KUD-M.GUBEC-1995.god_N-e1465483378413.jpg, pristupljeno 18. srpnja 2023.)

3.5. Tehnike i motivi Đakovačkih vezova

Đakovački vezovi danas su jedna od najvažnijih kulturnih manifestacija u državi. Srž ove duge tradicije može se sažeti u sljedećoj izreci: „U srcu suncem obasjane Slavonije prepune žitnih polja, gdje katedrala svetog Petra stoji kao simbol grada, smjestilo se žarište tradicije u kojemu se svake godine okupi mnoštvo ljudi kako bi kroz pjesmu, ples i ruho slavilo tradicionalne običaje naših predaka“.⁴⁶

3.5.1. Tehnike vezivanja đakovačkih vezova

Đakovačka narodna nošnja najpoznatija je po zlatovezu te je postala sinonim za Đakovštinu. Prema autorici Šimić (2020.), prvotno se zlatovez primjenjivao za

⁴⁶ Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/>, pristupljeno 15. lipnja 2023.)

ukrašavanje rubaca za glavu, tzv. „šamija“ ili „zlatara“, a kasnije i ostalih odjevnih predmeta.⁴⁷

Za đakovačku regiju važan je zlatovez, a značajne su tehnike satenskog boda, šlinga te križanja niti. Postoje dvije vrste zlatoveza. Jedna je vrsta zlatnožute boje i te se niti nazivaju zlato ili žuto zlato, a druga je vrsta srebrne boje i zove se bilo, tj. bijelo zlato. Najprije su se niti izrađivale od svile ili od metalne žice, najčešće bakrene, a od 80-ih godina prošloga stoljeća počelo se proizvoditi umjetno zlato. Danas se na našem području ne proizvodi niti prodaje zlatni konac koji je izrađen na stari način, odnosno samo nekolicina vezilja na području Đakova čuva par svitaka starinskog zlata.⁴⁸

Treba reći da Slavonke nisu poistovjećivale zlato i srmu. Zlato je bilo zlatne ili srebrne boje, tanko, ravno i visokog sjaja, a srma je bila istih boja kao i zlato, ali deblja i oštrij, vidljivo uvrnuta i slabijeg sjaja.⁴⁹

3.5.2. Vez srmom

Nadalje, vez srmom podrazumijeva vez koji je izrađen sjajnim žutim ili bijelim koncem kojim je protkana sukna pregača, tj. sukno platno. Zbog svoje sjajne površine na suncu konac, to jest vez, izgleda kao da je platno protkano zlatom ili srebrom. On se također smatra pozlatinskim vezom, a zlatovez i vez srmom najčešći su vezovi korišteni za svečano ruho na području Đakovštine.⁵⁰

Treba napomenuti da je na području Slavonije svako selo, a ponegdje i obitelj imala određena pravila odijevanja i izbora odjeće, pa postoje brojni tipovi vezenja i ukrašavanja odjeće. Zlatni je konac bio skup te se koristio samo za svečano ruho i ostale predmete.

3.5.3. Vez ubjeranjem

Važna je tehnika vez ubjeranjem. Naime, ovdje se zlatni konac provlači tehnikom tkanja tako da se na pruženoj osnovi prstima i čunkom zlatne niti potke

⁴⁷ Šimić, K., *Analiza metalnih niti u povijesnom hrvatskom tekstu od 17. do 20. stoljeća – udio metala, sastav i struktura pređe*, Doktorski rad, Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2020., str. 31.

⁴⁸ Juzbašić J.: *Zlatovez na području istočne Hrvatske*, Zavičajni muzej Stjepan Gruber, Županja, 2008., str. 5.

⁴⁹ Lechner Z., *Tradicijnska kultura Slavonije, Baranje i Srijema*, Zagreb, 2000., str. 150.

⁵⁰ Juzbašić J., *Zlatovez na području istočne Hrvatske*, Zavičajni muzej Stjepan Gruber, Županja, 2008., str. 34.

provlače kroz niti osnove. Na ovaj način uglavnom se ukrašavalo žensko ruho, a posebno rubine i oplećka te ručnici. Tom tehnikom dobivaju se geometrijski motivi te se na takve odjevne predmete rijetko dodaju ukrasi, za razliku od druga dva osnovna veza. Rubina koja je tako ukrašena naziva se pulana rubina ili pulanka.⁵¹

Slika 6. Vez ubjeranjem

Izvor: Zlatovez (<https://www.zlatovez.com/tehnike.htm>, pristupljeno 15. lipnja 2023.)

3.5.4. Vez zlatom naskroz

Druga tehnika jest vez zlatom naskroz i to je vez punim plosnim bodom. Ovo je najskuplja tehnika s obzirom na to da se zlatni konac nalazi na licu i na naličju, ali je jednostavnija i dugotrajnija. Najprije se preslikaju motivi koji će se vesti na podlozi, a to se radi isto kao i kod rupičastih vezova, poput šlinganja ili toleda. Dakle, motivi se pripreme na papiru, tj. iscrtaju se punom linijom na jarko plavom papiru, a zatim se iglom ubada papir pa se bod preslikava na čist proziran papir koji se nalazi ispod. Zatim se prozirni papir stavi na onaj dio platna na kojem će se izvoditi zlatovez te se lagano pospe plavim prahom. Prah prolazi kroz rupice i na platnu ostavlja trag, tj. linijske dijelove motiva.⁵²

⁵¹ Ibidem, str. 39.

⁵² Juzbašić J., *Zlatovez na području istočne Hrvatske*, Zavičajni muzej Stjepan Gruber, Županja, 2008., str. 41–44.

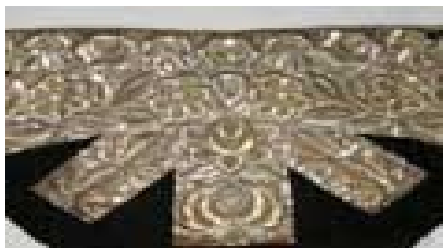
Slika 7. Zlatom naskroz

Izvor: Zlatovez (<https://www.zlatovez.com/tehnike.htm>, pristupljeno 15. lipnja 2023.)

3.5.5. Vez zlatom preko papira

Treća je tehnika vez zlatom preko papira. Ovdje je riječ o složenijoj tehnici jer se radi s dva konca, ali je ujedno i najčvršća tehnika. Motivi se is crtaju na podlogu, a onda se izrezuju od tvrdog kartona. Zatim se slažu na onaj dio platna na kojem će se izrađivati vez. Međuprostor između motiva popunjava se drugim vrstama vezova te raznim aplikacijama. Ova se tehnika radi na drvenom okviru, tzv. „đerđefu“ ili „đerđenu“. Kada se podloga izreže, na platno se pričvršćuje iglom i koncem, odnosno „ishefta“ se ili se zalijepi ljepilom. U današnje vrijeme ovo se lijepi bilo kojom vrstom ljepila, dok se ranije radilo smjesom od brašna i vode. Zlatni konac vidljiv je s lica tkanine, a drugi je konac na naličju. Dakle, zlatni se konac prebaci preko podloge, a s desnom rukom običnim koncem obuhvati se zlatni konac koji se zateže preko rubova kartona. Danas se zlatovez izrađuje i strojno. Naime, tada se motivi programiraju računalno pa ih stroj izveze zlatnim nitima. Ipak, na taj se način teško može postići vez preko podloge jer zahtjeva vještinu.⁵³

⁵³ Juzbašić J., *Zlatovez na području istočne Hrvatske*, Zavičajni muzej Stjepan Gruber, Županja, 2008., str. 45–48.

Slika 8. Zlatom preko papira

Izvor: Zlatovez (<https://www.zlatovez.com/tehnike.htm>, pristupljeno 15. lipnja 2023.)

3.5.6. Satenski bod

Najpopularniji ravni vez jest satenski bod, koji se veže ravno ili dijagonalno. Pri izradi bodovi moraju biti paralelni jedni s drugim te vezeni jedan do drugog, kako bi se postigao što ljepši rad. Bodovi variraju u duljini, a određuje ih veličina oblika koji se izrađuje. Najbolje ih je koristiti kod izrade geometrijskih oblika i za sjenčanje.

Ovaj se vez sastoji od čvrsto pripijenih šavova koji u potpunosti prekrivaju platno. Smjer šavova može biti različit, a učinak ovisi o tome. Teže je vesti satenskim bodom nego križem, ali ova tehnika omogućuje izradu gracioznih fragmenata i točnu reprodukciju detalja i prijelaze u boji.⁵⁴

3.5.7. Šling

Šing/šlingeraj je sveopći naziv za bijeli vez. Vrste bijelog veza obuhvaćaju punjeni vez, prutke, lančani vez, šupljikasti, prid iglom, križiće i šlingeraj, tj. rupičasti vez.⁵⁵

Vezom su ukrašavane košulje, odnosno „njidra“, rukavi i „obašve“, bijele suknje i „keceljci“. U bijeli vez ubrajaju se i „probijanice“ kojima su se ukrašavali stolnjaci i posteljno rublje. Rasplit je vez kojim su se ukrašavale skute. Na finijim i tanjim tkaninama, kao pamuk i svila, koristile su se tehnike toledo i rišelje. Najvažniji motivi u tehnici šlingeraja jesu rupice, odnosno jamice.⁵⁶

Ljepota ovog veza ovisi o vještini vezenja, ali i o kvalitetnoj pripremi i prenošenju – trukovanja mustre na platno. Postojalo je nekoliko načina, a jedan je

⁵⁴ Paulturner-Mitchell (<https://paulturner-mitchell.com/hr/45566-vyshivka-gladyu-shemy-dlya-nachinayuschih.html>, pristupljeno 15. lipnja 2023.)

⁵⁵ Sunković, K., *Umijeće izrade šlinga* (<https://www.zkvh.org.rs/index.php/nematrijalna-kulturna-bastina-u-srbiji/katalog-nkb-hrvata-u-srbiji/umijece-izrade-bunjevackog-slinga>, pristupljeno 15. lipnja 2023.)

⁵⁶ Ibidem.

drvenim trukovima. Mustra se prenosila na bijelo platno tako da se u vruću vodu razmutilo ljepilo tutkalo koje je kasnije vezivalo boju za tkaninu, a tada se u smjesu dodavala *modra farba* (modrilo) i promiješalo. Zatim se na gumenom jastučiću boja premazala četkom i dva puta drveni truk otisnuo se o gumenu jastučić i tada vješto prenosio na platno. Drugi način prenošenja mustri na platno jest s pomoću šablona-papira, koji je sličan pergamentu. Motivi mustre na šablonima izbušeni su sitnim rupicama kroz koje se prenosila plava boja – modrilo – u prahu na platno, a zatim se špricala špiritusom kako bi se boja vezala za platno.⁵⁷

Slika 9. Šling

Izvor: Špice i šlingani kraglin (<https://drustvosvizidora.com/index.php/2020/06/14/spice-i-slingani-kraglin/>, pristupljeno 15. lipnja 2023.)

3.5.8. Križanje niti

Kod ove tehnike, tkanina se podijeli na kvadrate da je jednostavnije raditi. Šavovi se mogu raditi od gornjega lijevog kuta prema donjem desnom ili obratno. Važno je raditi uvijek u istom smjeru. Svaki križ sastoji se od dva uboda. Prikladno je odmah napraviti sve elemente jedne boje, a zatim sljedeće komponente. Ako treba povući nekoliko ćelija, nit se izvlači iznutra prema van. Svi sljedeći šavovi prave se u istom smjeru kao i prethodni.⁵⁸

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Pojava veza. Križni bod za početnike ili kako naučiti lijepo križati (<https://minikar.ru/hr/money/poyavlenie-vyshivki-vyshivka-krestom-dlya-nachinayushchih-ili-kak/>, pristupljeno 15. lipnja 2023.)

3.5.9. Motivi đakovačkih vezova

Motivi su vizualni elementi koji se ponavljaju u vezu i imaju simboličko značenje. U đakovačkim vezovima uglavnom se koriste cvjetni, geometrijski i etnografski motivi. Motivima se željelo prikazati bogatstvo obitelji i ugled u društvenoj zajednici.

Na području Slavonije najviše su se koristili motivi šumskih plodova i lišća drveća poput žira i lista hrasta, žito, djetelina i slično. Od samih cvjetnih motiva najviše se pojavljuju ruže, tulipani, različci, mak, pupoljci i sl.⁵⁹ Također, učestali motivi su i jabuke, trešnje, kruške, šljive, grožđe i ostalo voće koje se najviše uzgajalo na tom području.⁶⁰

Vezilje su nastojale što vjernije prenijeti motive na platno, koji karakteriziraju kraj u kojem se veze motiv.

Slika 10. Cvjetni motiv - zlatovez

Izvor: Sheme za vezenje (<https://handmadebase.com/hr/schema-to-cross-stitch-pattern-and-Orna/>, pristupljeno 16. lipnja 2023.)

U đakovačkim vezovima također se koriste geometrijski oblici kao što su kvadrat, trokut i krug, a povezani su redom, simetrijom i duhovnošću.

Neki đakovački vezovi sadrže motive koji su inspirirani lokalnom etnografskom baštinom, a uglavnom su vezani uz nošnju, kućne predmete ili običaje, dakle ono što

⁵⁹ Juzbašić J., *Zlatovez na području istočne Hrvatske*, Zavičajni muzej Stjepan Gruber, Županja, 2008., str. 103.

⁶⁰ Ibidem, str. 104.

je tipično za taj kraj. Tako su se na ručnike vezli motivi konja, seoskih kola, đerma, cvijeća i tome slično.

Slika 11. Slavonski ručnik, ručno vezen rad

Izvor: Slavonski ručnik (<https://www.aukcije.hr/prodaja/Antikviteti/Stari-kucanski-predmeti/543/oglas/ru%C4%8Dnik-slavonski-ru%C4%8Dno-vezeni-rad/4517640/>, pristupljeno 16. lipnja 2023.)

Slika 12. Motiv konjske zaprege

Izvor: Slavonski vez (<https://www.aukcije.hr/>, pristupljeno 16. lipnja 2023.)

4. ĐAKOVAČKI VEZOVI DANAS

U srcu Slavonije, gdje Katedrala svetog Petra uzdiže svoje zvonike kao simbol grada Đakova, smještena je još jedna čuvarica tradicije i ponos ovog kraja – Đakovački vezovi, manifestacija koja svake godine okuplja velik broj ljudi kako bi pjesmom i plesom njegovala tradiciju ovih krajeva. Riječ je o najvećem hrvatskom festivalu posvećenom tradiciji i folkloru koji nosi poseban međunarodni karakter, okupljajući sedamdesetak folklornih skupina iz cijelog svijeta, s više od četiri tisuće izvođača. Svaka skupina predstavlja svoju jedinstvenu nošnju, a svaka nošnja u sebi nosi jedinstvene veze koje odražavaju bogatstvo kulturne raznolikosti. Đakovački vezovi tako postaju ne samo izvor ponosa za Đakovčane već i prilika za dijalog i razmjenu između različitih kultura.

Manifestacija Đakovački vezovi prvenstveno njeguje te održava tradiciju i izvornost ovoga kraja, ali i drugih dijelova Hrvatske i inozemstva. To uključuje očuvanje narodnih običaja, tradicionalnih nošnji, narodnih plesova, tradicijskog češljanja, konjogojstva i bogate gastronomije. Ova manifestacija duboko je ukorijenjena u svijesti svih stanovnika ovog kraja, a njezina važnost i kulturno-umjetnički značaj ne jenjava. To je izvor ponosa za lokalno stanovništvo, a Đakovčani s posebnim entuzijazmom i predanošću sudjeluju u svim aspektima manifestacije. Centralni događaji uključuju svečano otvaranje, nastupe brojnih folklornih skupina te najvažniji događaj – svečanu povorku ulicama grada. Zaključuje se svečanom ceremonijom pod nazivom „Slavonijo, zemljo plemenita“, koja uključuje bogat glazbeni program i izbor za najbolje nošeno narodno ruho. Đakovački su vezovi tijekom godina prerasli u jednu od najznačajnijih manifestacija ovakve vrste u Hrvatskoj, a sam grad Đakovo, poznat kao „Srce Slavonije“, ima bogatu povijest i kontinentalni turizam te obiluje prirodnim ljepotama. Manifestacijom se sjedinjuje čarolija gastronomije, zvukova i običaja, čime se obuhvaća, slavi i čuva bogato nasljeđe ovog područja od zaborava.⁶¹

U nastavku rada detaljno će se, prema informacijama objavljenim na službenim internetskim stranicama, analizirati program 57. Đakovačkih vezova – ovogodišnje izdanje manifestacije. U nastavku slijedi slika s početnom stranicom programa na kojem je uvijek navedena tematska jedinica glavnog dijela otvorenja Đakovačkih vezova.

⁶¹ Turistička zajednica Đakovo (<https://visitdjakovo.com/index/detaljiDogadaj/39?p=3941&s=41>, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

57. Đakovački vezovi
21. 6. – 9. 7. 2023.

PROGRAM

Slika 13. Naslovna stranica programa 57. Đakovačkih vezova

Izvor: Službena stranica Đakovački vezovi (https://djakovacki-vezovi.hr/wp-content/uploads/2023/06/GradDjakovo_Vezovi_Program_Web.pdf, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

Program započinje tradicionalno „Ivanjskim krijesovima“ (prikazano slikom 14.), koji se ove godine održavaju 21. lipnja 2023. u Strossmayerovu parku.

Običaj Ivanje jedan je od najpoznatijih ljetnih običaja tradicionalno obilježavanih povodom blagdana svetog Ivana Krstitelja, na dan uoči ljetnog suncostaja, odnosno najdužeg dana u godini. Ovaj običaj, poznat i kao Ivanjski kresovi ili Ivanjdan, rasprostranjen je diljem Europe, ali se posebice njeguje među slavenskim narodima, gdje se često smatra starim slavenskim običajem. Središnji element ovog običaja jest paljenje vatre u noći, uz ples i preskakanje vatre, često nazvane „krijes“, u pratnji glazbe. Ovaj običaj ima duboko ukorijenjeno vjerovanje da je važan za zaštitu zdravlja ljudi i domaćih životinja te za plodnost poljoprivrednih usjeva. „Ivanjski kresovi“ već dugi niz godina postaju neizostavan dio Đakovačkih vezova. Tako je bilo i ove godine, 21. lipnja, kada se na pozornici u Strossmayerovu parku održalo 23. izdanje ovoga tradicionalnog događaja. Nastupilo je nekoliko kulturno-umjetničkih društava, uključujući KUD „Bektež“ iz Bekteža, KUD „Ledina“ iz Gašinaca, KUD „Drenjanci“ iz Drenja, KUD „Sloga“ iz Satnice Đakovačke i KUD „Lipa“ iz Semeljaca. Ovaj događaj bio je prilika za zajedničko slavlje i očuvanje kulturne baštine, okupljajući ljude različitih generacija u duhu tradicije i veselja.⁶²

Slika 14. Ivanjski krijesovi

Izvor: Službena stranica Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/ivanjskim-kresovima-zapocinju-57-djakovacki-vezovi/>, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

⁶² Službena stranica Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/ivanjskim-kresovima-zapocinju-57-djakovacki-vezovi/>, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

4.1. Dani otvorenih vinskih podruma Đakovačkog vinogorja

U organizaciji Turističke zajednice Grada Đakova, zajedno s općinama Trnava i Drenje, održani su Dani otvorenih vinskih podruma Đakovačkog vinogorja i 36. Bonavite. Ove manifestacije čine dio bogatog programa Vinskog mjeseca Osječko-baranjske županije, koji organizira Turistička zajednica Osječko-baranjske županije. Također, ove manifestacije integrirane su u program 57. Đakovačkih vezova (slika 15.), što dodatno obogaćuje kulturnu i turističku ponudu tog kraja.

Dana 23. lipnja 2023. održana je vinska šetnja Mandićevcem. Posjetitelji su imali priliku obići vinarije, sudjelovati u degustaciji vina te uživati u glazbenom koncertu. Poseban naglasak stavljen je 24. lipnja u Trnavi, gdje se održala 36. Bonavita, tradicionalna turističko-ugostiteljska manifestacija vinogradara Slavonije i Baranje. Program je počeo folklornom radionicom za djecu, a vrhunac je bio svečana dodjela nagrada najboljim vinarima. Ovoj svečanosti nazočila je i Ivana Bagarić, predsjednica Skupštine Osječko-baranjske županije. U okviru programa bili su i nastupi KUD-ova te koncert na nogometnom igralištu u Trnavi, popraćeni bogatom eno i gastroponudom. Na ovogodišnjim Bonavita manifestacijama izdvojeni su pobjednici po kategorijama. Šampion jest Graševina – izborna berba prosušenih bobica 2018. iz Kutjeva d.d. Šampion crnih vina jest Frankovka 2012. iz Belja plus d.o.o., šampion graševine Graševina premium 2021. iz Belja plus d.o.o., a šampion suhih mirnih vina jest Sauvignon blanc 2022. iz Vinarije Siber. Ovim manifestacijama nastoji se poticati promoviranje domaćih proizvoda, povezivanje proizvođača te unaprjeđivanje poljoprivredne proizvodnje te podizanje kulture proizvodnje i konzumiranja vina. Sve ovo čini značajan doprinos bogatom kulturnom i turističkom životu Đakova, posebice u kontekstu 57. Đakovačkih vezova, koji okupljaju mnoštvo posjetitelja i ljubitelja folklora iz raznih dijelova svijeta.⁶³

Dani otvorenih vinskih podruma Đakovačkog vinogorja ne samo što omogućuju kušanje vina već također donose mnogo dječjih radionica i predstavljanja knjiga koja su usko povezana s promicanjem i očuvanjem bogate folklorne tradicije, vidljivo na slici u nastavku.

⁶³ Dani otvorenih podruma Đakovačkog vinogorja i 36. Bonavite (<https://www.obz.hr/index.php/component/k2/item/3902-dani-otvorenih-podruma-dakovackog-vinogorja-i-36-bonavita>, pristupljeno 24. srpnja 2023.)

PROGRAM 57. ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Organizator: GRAD ĐAKOVO
Suorganizator: TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ĐAKOVA
Zemlja partner: REPUBLIKA SJEVERNA MAKEDONIJA

Pod pokroviteljstvom:
Hrvatskoga sabora
Vlade Republike Hrvatske

Generalni sponzor: Osječko pivo 1664

	21. 6. Srijeda		28. 6. Srijeda
21:00	23. Ivanjski kresovi – Strossmayerov park	18:30	Predstava za djecu „Tunja” – kuća Reichsmann
	23. 6. Petak DANI OTVORENIH VINSKIH PODRUMA ĐAKOVAČKOG VINOGORJA - Mandićevac	19:00	Izložba dječjih likovnih radova „Tradicijska svadba/svatovi moga kraja” – kuća Reichsmann
10:00	Likovne radionice za djecu – vinska kućica Franjić	18:30	29. 6. Četvrtak Pričaonica „Živa Đakovština” – kuća Reichsmann
13:00	Likovne radionice za djecu – vinska kućica Franjić	19:00	Promocija dječjih literarnih radova „Tradicijska svadba/svatovi moga kraja” – kuća Reichsmann
17:00	Vinska šetnja – vinsko-turistička cesta „Mandićevac”		30. 6. Petak
20:00	Glazbeni program: Munguru – vinarija Đakovačka vina	19:00	Izložba „Molovanje i farbanje – prikaz tradicijskog umijeća bojanja tekstila” – Muzej Đakovštine
19:00	Izložba i predstavljanje knjige „Hrvati ujedinjeni kravatom” – kuća Reichsmann, Đakovo	20:00	Koncert „10 godina ŽPS-a Skladovke” – pozornica na Trgu J. J. Strossmayera
	24. 6. Subota DANI OTVORENIH VINSKIH PODRUMA ĐAKOVAČKOG VINOGORJA - Trnava	21:00	Glazbeni program: The Beatles Revival Band, Mate Bulić – pozornica iza crkve Svih svetih
10:00	Folklorna radionica za djecu		
17:00	Vinska šetnja – vinsko-turistička cesta „Zlatarevac”		
19:30	Program 36. Bonavite		
21:30	Glazbeni program: Pozitiv, Cecilija Rudić		

Slika 15. Program 57. Đakovačkih vezova - Dani otvorenih vinskih podruma

Izvor: „Ivanjskim kresovima“ započinju 57. Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/ivanjskim-kresovima-zapocinju-57-djakovacki-vezovi/>, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

Osim glavnih odrednica programa, nalazi se i niz događanja koja su povezana s tradicijom, uključujući promociju dječjih radova na temu vezova te izložbe koje prikazuju narodne običaje.

Slika 16. Dani otvorenih vinskih podruma

Izvor: Đakovački vezovi - program (<https://djakovacki-vezovi.hr/program-57-djakovackih-vezova-za-subotu-24-6-2023/>, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

4.2. Mali vezovi

Na 57. Đakovačkim vezovima Mali vezovi tradicionalno su uključeni u program već dugi niz godina. Tijekom ovogodišnjeg događaja, koji se odvijao od 28. lipnja do 2. srpnja 2023., organizirane su raznolike aktivnosti i događanja za djecu i njihove obitelji. U srijedu 28. lipnja početak je obilježila predstava za djecu pod nazivom „Tunja“, koja se održala u kući Reichsmann u 18:30. Nakon toga je u istom prostoru u 19 sati otvorena izložba dječjih likovnih radova pod nazivom „Tradicijska svadba/svatovi moga kraja“. Sljedeći dan, u četvrtak, 29. lipnja, održana je pričaonica pod nazivom „Živa Đakovština“ u 18:30. U istom prostoru u kući Reichsmann u 19 sati održana je promocija dječjih literarnih radova na temu „Tradicijska svadba/svatovi moga kraja“, a subota je donijela STEM tradiciju Lego radionicom.

Kasnije tog dana, u 18 sati, održan je Festival „Baština djeci“ u Strossmayerovu parku. Završni dan, 2. srpnja, obilježila je velika povorka koja je krenula od crkve Svih svetih i završila na Trgu J. J. Strossmayera u 16 sati (slika 17.). Nakon povorke u Strossmayerovu parku različite skupine izvele su svoje nastupe u isto vrijeme, a djeca su sudjelovala u raznim radionicama. Sve ove aktivnosti pridonijele su šarolikosti i bogatstvu Đakovačkih vezova te su omogućile djeci da se upoznaju s tradicijom i nasljeđem svojeg kraja na zabavan i edukativan način.

Organizatori: Grad Đakovo, Turistička zajednica Grada Đakova, Folklorni odbor Đakovačkih vezova, SAKUD Grada Đakova

Mali vezovi 2023.

28. 6. 2023. (SRIJEDA)

- 18:30 Predstava za djecu "Tunja", Kazališna družina "Ivana Brlić-Mažuranić" - Kuća Reichsmann
- 19:00 Izložba dječjih likovnih radova i dodjela nagrada za Likovni natječaj "Tradicijska svadba/svatovi moga kraja" - Kuća Reichsmann

29. 6. (ČETVRTAK)

- 18:30 Pričaonica "Živa Đakovština" - Kuća Reichsmann
- 19:00 Promocija dječjih literarnih radova i dodjela nagrada za Literarni natječaj "Tradicijska svadba/svatovi moga kraja" - Kuća Reichsmann

1. 7. (SUBOTA)

- 10:00 STEM tradicija - Lego radionica za djecu u suradnji s Klubom "Kockica" - Kuća Reichsmann
- 18:00 Festival "Baština djeci" - Strossmayerov park

2. 7. (NEDJELJA)

- 16:00 Povorka Malih Vezova - od crkve Svih svetih do Trga J.J. Strossmayera
- 16:30 Nastupi dječjih skupina - Strossmayerov park
- 16:30 Radionice za djecu - Strossmayerov park

POŠROVITELA

sk. školska knjiga

Slika 17. Program malih vezova

Izvor: Program Malih vezova
(<https://djakovacki-vezovi.hr/program-malih-vezova/>, pristupljeno 28. lipnja 2023.)

4.3. Gastrofest Đakovačkih vezova

Svake godine kao sastavni dio Đakovačkih vezova održava se na lokaciji iza crkve Svih svetih Gastrofest, na kojem posjetitelji mogu uživati u raznim delicijama karakterističnim za Đakovštinu, Slavoniju i Baranju. Gastrofest traje četiri dana i posjetiteljima nudi mogućnost kušati svježe pripremljenu hranu koju pripremaju lovačka društva Đakova i Đakovštine.

Ovogodišnji Gastrofest ponudio je sljedeće tematske specijalitete:

- ponedjeljak: lovački gulaš i lovačka jela
- utorak: fišijada
- srijeda: đakovački čobanac
- četvrtak: tradicionalni slavonski proizvodi (kulen, kobasice, čvarci i dr.)

Slika 18. Kuhanje čobanca

Slika 19. Čvarci

Izvor: Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/>, pristupljeno 28. lipnja 2023.)

4.3.1. Gastronomija, radionice tradicionalnih zanata i predstavljanje proizvoda zemlje partnera Republike Sjeverne Makedonije

Na održanim Đakovačkim vezovima Republika Sjeverna Makedonija bila je zemlja partner, koju su predstavljali Ansambl narodnih igara i pjesama „Orce Nikolov“ iz Skoplja te MKD „Braća Miladinovci“ iz Osijeka. Ova suradnja donijela je obilje kulturnih doživljaja posjetiteljima ovoga veličanstvenog događaja. Bogata makedonska kultura istraživala se kroz različite aspekte. Gastrofest je bio jedan od ključnih elemenata, gdje su se posluživali autentični makedonski specijaliteti, pružajući posjetiteljima priliku da uživaju u okusima spomenute države.

Osim toga, bile su organizirane radionice tradicionalnih zanata, gdje su posjetitelji mogli učiti vještine duboko ukorijenjene u makedonskoj tradiciji. Ove radionice omogućile su interakciju između posjetitelja i majstora zanata te pružile priliku za učenje i dijalog o kulturnoj baštini. Republika Sjeverna Makedonija također je predstavila svoje proizvode, omogućavajući posjetiteljima da se upoznaju s raznim proizvodima (slika 20.) koji odražavaju autentičnost i kvalitetu ove zemlje partnera. Ova kulturna razmjena između Đakovštine i Republike Sjeverne Makedonije dodatno je obogatila Đakovačke vezove (slika 21.).

Slika 20. Gastronomska ponuda Sjeverne Makedonije

Izvor: Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/>, pristupljeno 12. srpnja 2023.)

Slika 21. Orce Nikolov - ansambl iz Sjeverne Makedonije

Izvor: Revija Đakovačkih vezova 2023. (https://djakovacki-vezovi.hr/wp-content/uploads/2023/07/e-revija_2023.pdf, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

4.4. Pučko crkveno pjevanje

Iako su Đakovački vezovi započeli 21. lipnja lvanjskim krjesovima, glavni događaji ovoga tradicionalnog festivala obilježavaju zadnja tri dana. Sva prethodna događanja služe kao priprema za ulazak u bogatstvo tradicije narodnog ruha i nematerijalne kulturne baštine. Posebice važna komponenta ovih vezova jest pučko crkveno pjevanje (slika 22.), koje se održava već dva desetljeća unutar manifestacije.

Cilj je održavanja takvih smotri očuvanje tradicionalnog pjevanja crkvenih pjesama na način koji je blizak pučkom izričaju. Prije dvadeset godina postojalo je mnogo više izvornih pjevača koji su njegovali ovu vrstu glazbenog izraza, ne samo na smotrama već i u svakodnevnom životu. Međutim, s vremenom je mnogo starijih osoba koje su bile izravni nositelji takvog pjevanja napustilo ovaj svijet, posebno na području Slavonije, Baranje, drugih dijelova Hrvatske, ali i dijaspore gdje žive Hrvati.

Ovo pučko pjevanje karakterizira emocionalnost, spontanost i zanesenost, a i dalje je prisutno na večernjicama, pobožnostima, hodočašćima, proštenjima, smotrama i raznim drugim prilikama. Izreka „Tko pjeva – dvostruko moli“ odražava duboku povezanost ovog izričaja s vjerskim duhom i obredima.

Važno je napomenuti da zbog individualnih karakteristika pojedinih izvođača (počimajli) i specifičnosti njihovih lokalnih sredina može doći do manjih odstupanja u tekstualnom i melodijskom smislu, što znači da ista pjesma može zvučati različito kada je izvode različite skupine.

Tijekom smotre pučkoga crkvenog pjevanja moglo se čuti mnogo pjesama posvećenih Blaženoj Djevici Mariji, Isusu, raznim svecima i zaštitnicima župa.

Sudjelovale su ženske i muške pjevačke skupine koje djeluju unutar kulturno-umjetničkih društava, obučene u svečane nošnje rodnoga kraja. Samostalne skupine odijevale su se prigodno u stilu svojeg pjevanja, a pojedine članice skupina nosile su molitvenike, pjesmarice i krunice.

Ovaj segment Đakovačkih vezova ima duboko kulturno i vjersko značenje, čuvajući važan dio nematerijalne kulturne baštine Slavonije, Baranje i drugih regija Hrvatske gdje se ova tradicija njeguje.⁶⁴

Gošće iz Baranje u katedrali, snimio Željko Vurm

Slika 22. Pučko crkveno pjevanje

Izvor: Revija Đakovačkih vezova 2023. (https://djakovacki-vezovi.hr/wp-content/uploads/2023/07/e-revija_2023.pdf, pristupljeno 12. srpnja 2023.)

4.5. Svečano otvaranje 57. Đakovačkih vezova „Svi se momci oženiše...”

Đakovačku manifestaciju tradicijske kulture svečano su otvorili gradonačelnik i saborski zastupnik Marin Mandarić, zajedno s Natalijom Popovskom (slika 23.), koja

⁶⁴ Revija Đakovačkih vezova 2023. (https://djakovacki-vezovi.hr/wp-content/uploads/2023/07/e-revija_2023.pdf, pristupljeno 12. srpnja 2023.)

je predstavljala zemlju-partnera, Kulturno-informativni centar Republike Sjeverne Makedonije pri Veleposlanstvu te zemlje u Hrvatskoj. U svojem govoru Popovska je istaknula čvrste kulturne i povijesne veze između makedonskog i hrvatskog naroda. Naglasila je da te veze proizlaze iz globalnih civilizacijskih i povijesnih tokova. Posebice je istaknula važnost kulturne baštine braće Miladinov i njihovog „Zbornika narodnih pjesama“, koji predstavlja bogatstvo makedonskog folklora. Također je istaknula da Zbornik postoji zahvaljujući hrvatskom biskupu, humanistu i prosvjetitelju Josipu Jurju Strossmayeru, čime je naglasila važnost suradnje između dviju kultura i naroda.

Svečano otvaranje 57. Đakovačkih vezova tradicionalno se održava ispred Katedrale svetog Petra, na Strossmayerovu trgu. Središnji dio otvaranja manifestacije obuhvaća scensku sliku koju vode Mirko Ćurić i Darko Milas, scenaristi i redatelji te manifestacije od 2004. Ovogodišnja scenska slika bila je posvećena temi vjenčanja i ženidbe kao značajnom činu, kako u životu pojedinca tako i u narodnom i tradicionalnom životu. Izvedba ove slike, koju su izveli glumci, pjevači solisti, KUD-ovi i tamburaški sastavi (slika 24.), temeljila se na rukopisnoj priči „Puška kobnica“ autora Nikole Tordinca, đakovačkog svećenika i književnika (1858. – 1888.).

Slika 23. Svečano otvaranje 57. Đakovačkih vezova

Izvor: Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/>, pristupljeno 12. srpnja 2023.)

Slika 24. Otvorenje 57. Đakovačkih vezova - scenska slika

Izvor: Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/>, pristupljeno 12. srpnja 2023.)

4.6. „Finale Croatia Cupa” za jednoprege i dvoprege

U okviru 57. Đakovačkih vezova tradicionalno se održava „Finale Croatia Cupa“ (slika 25.) na državnoj ergeli Đakovo.

U prosincu 2022. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske objavilo je izvanrednu vijest koja ima ogroman značaj za Đakovo i cijelu Đakovštinu. UNESCO-ov Međuvladin odbor za nematerijalnu kulturnu baštinu donio je odluku o upisu „Tradicije uzgoja lipicanaca“ (*Lipizzan horse breeding traditions*) na Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Ova iznimna potvrda ima duboko povijesno i kulturno značenje, a posebice se veže za Đakovo, Đakovštinu, Đakovačke vezove i lokalnu tradiciju.⁶⁵

Tradicija uzgoja lipicanaca u Slavoniji, Baranji i Srijemu prepoznata je kao izuzetno važna, a to priznanje stiglo je nakon što je već bila upisana u Registar

⁶⁵ Revija Đakovačkih vezova 2023. (https://djakovacki-vezovi.hr/wp-content/uploads/2023/07/e-revija_2023.pdf, pristupljeno 18. srpnja 2023.)

kulturnih dobara Republike Hrvatske u ožujku 2017. Ovo priznanje također potvrđuje značaj i vrijednost lipicanskog uzgoja u Hrvatskoj, koji je najveći takve vrste u svijetu.

Svečano otvaranje Đakovačkih vezova bilo je obogaćeno nastupima jahača i vozača zaprega s lipincima. Ova manifestacija, koju su službeno podržali Državna ergela i privatni uzgajivači, redovito uključuje svečanu povorku koja prikazuje bogato ukrašene tradicijske svatovske zaprege,iskusne vozače i vješte jahače svih uzrasta. Prošlogodišnja povorka na 56. Đakovačkim vezovima brojila je 44 svatovske zaprege i 62 jahača iz Slavonije, Baranje i Srijema. Osim toga, otvorenje Vezova dodatno se obogaćuje nastupima vještih jahača lipicanaca koji donose i predstavljaju službene zastave, čime se dodatno ističe ljepota ove tradicije.⁶⁶

Slika 25. „Finale Croatia Cupa” za jednoprege i dvoprege

Izvor: Revija Đakovačkih vezova 2023. (https://djakovacki-vezovi.hr/wp-content/uploads/2023/07/e-revija_2023.pdf, pristupljeno 18. srpnja 2023.)

⁶⁶ Revija Đakovačkih vezova 2023. (https://djakovacki-vezovi.hr/wp-content/uploads/2023/07/e-revija_2023.pdf, pristupljeno 18. srpnja 2023.)

4.7. Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova

Poznati po folklornom bogatstvu, Đakovački vezovi također predstavljaju priliku za smotru konja uzgojenih u seljačkim domaćinstvima udruženim u Konjogojske udruge. Tijekom povorke Đakovačkih vezova (slika 26.) svatovske zaprege prolaze gradom, prateći zvukove topota konja i pružajući posjetiteljima jedinstveno iskustvo. Uz to, ljubitelji konjičkog sporta imaju priliku uživati na hipodromu, gdje se svake godine održavaju konjička natjecanja. Natjecanja u skakanju preko prepona te vožnja dvoprega i četveroprega pružaju priliku konjima da pokažu svoju ljepotu, dok vlasnici izražavaju svoj ponos i diku. Posjetitelji grada Đakova imaju priliku posjetiti Državnu ergelu Đakovo i Ivandvor u bilo koje doba godine, gdje mogu uživati u prekrasnim slavonskim pejzažima i diviti se lipincima, koji su ponos i simbol ovog kraja.⁶⁷

Slika 26. Povorka zaprega na 57. Đakovačkim vezovima

Izvor: Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova (<https://djakovacki-vezovi.hr/fotogalerija-svecana-povorka-57-dakovackih-vezova/>, pristupljeno 18. srpnja 2023.)

⁶⁷ Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/o-manifestaciji-djakovacki-vezovi/>, pristupljeno 19. srpnja 2023.)

Raskošne nošnje, predivni zvuci tambura, pjesma i ples krasili su ulice Đakova. Pjevalo se, „podcivikalo“, bećarilo bećarcima, „kandžijalo“, širile su se ruke u bogato nabranim šlinganim rukavima, zlatili su se dukati, gizdalo se „šamijama“, junaci su se ponosili kuburama, konjima i okićenim zapregama, a gostoprinstvo je bilo prošireno na goste iz Sjeverne Makedonije pa sve do dalekih destinacija poput SAD-a i Meksika.

Ovi prizori odvijali su se tijekom svečanog mimohoda 57. Đakovačkih vezova (slika 27.), koji je prolazio kroz Mali park, korzo, trg, ispred Katedrale i Dvora, sve do Strossmayerova perivoja.⁶⁸

Slika 27. Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova

Izvor: Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova (<https://djakovacki-vezovi.hr/fotogalerija-svecana-povorka-57-dakovackih-vezova/>, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

Vezovska povorka (slika 28.), središnji događaj Đakovačkih vezova, oduzimala je dah svojom ljepotom i bogatstvom narodnog ruha, folkloru i blaga iz štala, potvrđujući da nema te nevolje koju čovjek neće preživjeti i sačuvati za svoje. U gotovo dvosatnom mimohodu kroz Strossmayerov grad prošlo je 53 folklorne skupine

⁶⁸ Župan, S., Evo vama lipe Šokadije..., *Glas Slavonije* (<https://www.glas-slavonije.hr/526767/4/Evo-vama-lipe-Sokadije>, pristupljeno 10. srpnja 2023.)

s približno 2500 sudionika, 40 ukrašenih svatovskih zaprega te više od 50 jahača i jahačica. U povorci su se predstavile regije poput Slavonije, Baranje, zapadnog Srijema, Like, Međimurja, Podravine, Vrlike, Cetinske krajine, Konavala, a i strane skupine iz Sjeverne Makedonije, SAD-a, Meksika, Njemačke, Bosne i Hercegovine te mnogi drugi. Uz prepoznatljive zvuke tamburica, pjesmu i ples, povorka je oživjela grad Đakovo, privukla brojne posjetitelje i stvorila nezaboravan doživljaj. Topot konja dopunjavao je taj velebni spektakl, dok su sudionici demonstrirali svoju predanost očuvanju tradicije i kulture. Gosti su također dali svoj doprinos raznolikosti programa, što je dodatno obogatilo Đakovačke vezove i promoviralo raznolikost kulturnog nasljeđa.⁶⁹

Slika 28. Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova

Izvor: Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova (<https://djakovacki-vezovi.hr/fotogalerija-svecana-povorka-57-dakovackih-vezova/>, pristupljeno 15. srpnja 2023.)

Gorjanske ljelje, primjer nematerijalne kulturne baštine Hrvatske koji je pod zaštitom UNESCO-a, tradicionalno sudjeluju u svečanom mimohodu Đakovačkih

⁶⁹ Ibidem.

vezova, pa tako i ove godine sa svojim raskošnim narodnim ruhom, što je prikazano u nastavku.

Slika 29. Gorjanske ljelje

Izvor: Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova (<https://djakovacki-vezovi.hr/fotogalerija-svecana-povorka-57-dakovackih-vezova/>, pristupljeno 25. srpnja 2023.)

4.8. „Slavonijo, zemljo plemenita“ – glazbeno-scenski program

Đakovački vezovi završavaju glazbeno-scenskim programom u Strossmayerovu parku pod nazivom „Slavonijo zemljo, plemenita“, gdje se odvija izbor za najbolje nošeno narodno ruho (djevojke, snaše i momci), kao i dodjela nagrada te zatvaranje 57. Đakovačkih vezova (slika 30.).

U okviru večernjeg glazbeno-scenskog programa istaknut je izbor najljepših narodnih nošnji među djevojkama, snašama i momcima, pri čemu su svi sudionici nosili narodnu odjeću stariju od stotinu godina. Ukupno je devetnaest kandidata i kandidatkinja sudjelovalo u natjecanju, predstavljajući Osječko-baranjsku, Brodsko-posavsku i Vukovarsko-srijemsku županiju. Nakon prezentacije narodnih nošnji na vezovskoj pisti, žiri, uključujući etnologinje Ivanu Dević, Janju Juzbašić i Mariju Gačić, odabrao je najljepše muške i ženske narodne nošnje. U kategoriji djevojaka, titulu najljepšega narodnog ruha osvojila je Mia Pančić iz Habjanovaca, prva pratilja bila je Marta Vrtarić iz Vrpolja, a druga Tena Babić iz Županje. Među snašama, najljepšu

narodnu nošnju nosila je Ivana Gregorić iz Orubice, prva pratilja bila je Jelena Škarica iz Starih Mikanovaca, a druga Iva Živković iz Šljivoševaca.

Kod momaka titulu najljepšega narodnog ruha osvojio je Davor Barukčić iz Starih Perkovaca, dok su Marko Tremboš iz Piškorevaca i Luka Čančar iz Vrpolja zauzeli drugo i treće mjesto. Osim toga, Dorotea Jukić iz Strizivojne proglašena je za Miss fotogeničnosti. Nagrade su uručene u prisutnosti gradonačelnika Marina Mandarića, a zlatnike za sve prvonagrađene osigurao je Centar zlata.⁷⁰

Slika 30. Zatvaranje 57. Đakovačkih vezova

Izvor: Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova (<https://djakovacki-vezovi.hr/fotogalerija-svecana-povorka-57-dakovackih-vezova/>, pristupljeno 28. srpnja 2023.)

U nastavku slijedi intervju s Marijom Burek, direktoricom Turističke zajednice grada Đakova.

1. Kako biste opisali Đakovačke vezove i što ih čini jedinstvenima u usporedbi s drugim vrstama vezova?

⁷⁰ Izborom najbolje nošenog narodnog ruha zatvoreni 57. Đakovački vezovi (<https://www.djakovo.hr/index.php/vijesti/item/40929-izborom-najbolje-nosenog-narodnog-ruha-zatvoreni-57-dakovacki-vezovi.html>, pristupljeno 28. srpnja 2023.)

Prvi Đakovački vezovi održani su 2. i 3. srpnja 1967. Glavna manifestacija održava se svake godine u srpnju. Tu se izvodi izvorni folklor prije svega Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema te drugih krajeva Hrvatske uz prateće priredbe – otvorenje raznih izložbi, konjičke priredbe te druge kulturne i turističke priredbe. Manifestacija ima i međunarodni karakter jer okuplja izvorne folklorne skupine iz svih dijelova svijeta. Svakog ljeta posebno je živo na Đakovačkim vezovima, najvažnijoj smotri hrvatskoga folklornog stvaralaštva koja okuplja na desetke tisuća sudionika. Održavaju se i razne folklorne priredbe kao što su Mali vezovi, pučko crkveno pjevanje, svečano otvorenje, Đakovština u pjesmi i plesu, gosti u pjesmi i plesu, svečana povorka ulicama Đakova, Međunarodna smotra folklorā, Smotra folklorā Hrvatske, Smotra folklorā Slavonije i Baranje te program zatvaranja „Slavonijo, zemljo plemenita”, uz izbor najbolje nošenoga narodnog ruha. Izbor djevojke i snaše (izbor momka uvodi se kasnijih godina) u najljepšoj nošnji sastavni je dio Vezova od samog početka, od 1967. U okviru Đakovačkih vezova održavaju se i Dani otvorenih podruma OBŽ-a (Đakovačko vinogorje) i Bonavita u Trnavi – natjecanje nategača i dodjeljivanje nagrada najboljim vinima te Gastrofest: kulinjada, degustacija i konzumacija fiša, lovačkog gulaša i čobanca. Ljubitelji konjičkog sporta zadovoljstvo nalaze na hipodromu gdje se svake godine održava međunarodno konjičko natjecanje. Centralni su događaji svečano otvaranje, nastupi folklornih skupina i kao najvažniji ističe se svečana povorka ulicama grada. U Vezovima sudjeluje cijeli grad, i to je manifestacija svih građanki i građana, čime se gostoljubivost podiže na jednu nemjerljivu razinu jer se ponos i poimanje vlastitog ne može stvoriti, ono jednostavno jest, i to je posebnost ove manifestacije. Manifestacija od 2018. ima i službenu zemlju partnera, a 2022. je to bila Ukrajina. Važna činjenica koja razlikuje događaj od konkurencije jest sudjelovanje atraktivnih inozemnih folklornih skupina. Sumirano rečeno, Vezovi slave, njeguju i promoviraju sve ono najbolje što Slavonija ima za ponuditi.

2. Koja je povijest Đakovačkih vezova i kako su se razvijali tijekom vremena? Koje su promjene u tehnici izrade, motivima ili stilu primijećene tijekom povijesti Vezova?

Đakovački vezovi nezaobilazan su simbol Đakova. Iako se održavaju od 1967., ostavljaju dojam da se održavaju već stoljećima. Prvi Đakovački vezovi održani su 2. i 3. srpnja 1967. pod vodstvom dr. Zvonimira Benčevića, kao specifična prigodna turističko-kulturna manifestacija u povodu Međunarodne godine turizma pod nazivom

„Svečane igre Slavonije i Baranje“. Priredba je bila uvelike uspješna pa je odlučeno da postane tradicionalna. U odnosu na tadašnje početke (trajanje dva dana), današnji program Đakovačkih vezova u prosjeku traje sedamnaest dana te je obogaćen brojnim gastronomskim, sportskim i zabavnim sadržajima. Možemo reći da je svrha prvih Vezova bila isključivo očuvanje tradicije, kulture i baštine, dok su danas Vezovi, uz prvotnu svrhu, i turistički događaj koji pridonosi prepoznatljivosti destinacije, regije i Republike Hrvatske te su motiv putovanja u destinaciju i poručuju ekonomski efekt.

3. Koja je uloga Đakovačkih vezova u lokalnoj zajednici i koliko su važni za očuvanje tradicije i identiteta Đakova?

Kada je riječ o lokalnoj zajednici, uspješna se suradnja očituje u broju volontera uključenih u organizaciju, a koji se kreće oko petsto, te u broju udruga na području grada koje su uključene u provedbu manifestacije, kojih je oko dvadeset i pet. Uspješna suradnja s lokalnim subjektima očituje se u njihovoj organizacijskoj uključenosti u provedbu manifestacije na volonterskoj razini (njih oko trideset). Lokalno stanovništvo sudjeluje u organizaciji događaja putem kulturno-umjetničkih društava čiji su članovi, i to na način da su članovi Folklornog odbora Vezova koji je zadužen za organizaciju svih folklornih priredaba unutar manifestacije, a posebice za veliku folklornu povorku koja broji preko 3000 sudionika. Također provode tradicijske radionice. Studenti i nezaposlene osobe zapošljavaju se kao dodatni kadrovi za organizaciju manifestacije, informiranje, vođenje gostujućih skupina, tehničke poslove, logistiku... Prilikom organiziranja eno-gastro događanja koriste se, a time i promoviraju, lokalni proizvodi: vino, rakija, sir i tradicionalni suhomesnati proizvodi. Održavanjem sajma ulicama grada omogućuje se lokalnim subjektima prodaja vlastitih proizvoda te se iznimna pažnja posvećuje autohtonosti i tradiciji. Lokalno stanovništvo putem udruga sudjeluje i u scenskim pričama na svečanom otvorenju. Subjekti u ugostiteljstvu zasigurno ostvaruju najveći ugostiteljski i turistički promet za vrijeme održavanja manifestacije te angažiraju dodatnu radnu snagu u vrijeme njezinog održavanja. U Vezove su uključene sve javne institucije na području grada koje za vrijeme održavanja manifestacije imaju produženo radno vrijeme. Svi gosti i sudionici manifestacije koriste proizvode lokalne i regionalne zajednice te nastojimo da se svi „outputi“ proizvedu u lokalnoj i regionalnoj zajednici, čime dolazi do porasta gospodarske aktivnosti. Grad Đakovo broji oko 23.687 stanovnika te se u vrijeme

održavanja manifestacije broj osoba koji borave u gradu poveća četiri puta. Đakovo nema dovoljno smještajnih kapaciteta te posjetitelji i turisti noće i u drugim destinacijama regije, čime ekonomski efekt manifestacije nije samo lokalnog karaktera već i regionalnog. Manifestacija predstavlja glavni motiv putovanja turista te se broj dana boravka (od ustaljena dva dana na kontinentu) produžuje na deset dana, gdje turisti obilaze i druge destinacije regije. Potrebno je naglasiti kako su Vezovi u 2022. dobili i službenu poštansku markicu iz serije Hrvatski turizam. Lokalna zajednica i predanost njezinih članova te poistovjećivanje s događajem ključ je uspjeha ove manifestacije. Đakovački se vezovi poistovjećuju s duhom i bićem mjesta u kojem se održavaju i na taj način postaju sinonim za ime grada Đakova, koje je široko rasprostranjeno u svijesti posjetitelja. Uspjeh Đakovačkih vezova temelji se na unikatnosti, statusu i velikoj sposobnosti da pobudi interes i privuče pažnju. Ovaj događaj simbolizira dušu grada i njegovih stanovnika, kojima donosi i određenu korist. Đakovački vezovi jačaju osjećaj lokalnog ponosa i zajedništva stanovnika, ali i međunarodnu prepoznatljivost mjesta.

Lokalno stanovništvo potiče društvene interese u okviru ove manifestacije. Ostvaruje se suradnja s osnovnim i srednjim školama, dječjim vrtićima, staračkim domovima, Udrugom roditelja djece s poteškoćama u razvoju, planinarskim i biciklističkim društvima, motoklubovima, kulturno-umjetničkim društvima, fotoklubovima, gastronomskim udrugama, sportskim klubovima... Ovime se poboljšava kvaliteta života u Đakovu. Svaka suradnja rezultira obogaćivanjem programa manifestacije i podizanjem razine znanja lokalnog stanovništva u pogledu organizacije i realizacije manifestacije. Njome se podupire izvorni folklor, izvorno narodno ruho, izvorno češljanje, izvorne vještine (tkanje, vez), izvorno pjevanje, izvorni govor, stari običaji (kićenje zaprega, nošenje narodnog ruha u raznim prigodama, pravljenje tradicijskih jela...), to jest svega onoga što označava lokalni i nacionalni identitet.

4. Kako su se Đakovački vezovi prenosili s generacije na generaciju? Koja je uloga obitelji, zajednice ili kulturnih institucija u očuvanju i promociji vezova? Posebnost Vezova jest iznimna uključenost lokalne zajednice i kulturnih institucija u organizaciju i provođenje manifestacije, na što smo iznimno ponosni, te je upravo na temelju te veze ova manifestacija postala temelj izrastanja novih generacija štovatelja kulturnog blaga, što i dalje trebamo poticati i razvijati.

Kroz čitav program, a posebice na dan svečane povorke, roditelji i djeca koji ne sudjeluju u službenom dijelu svečanog mimohoda oblače se u narodno ruho ili moderniju etnoverziju, čime pokazuju posjetiteljima, turistima, ali i nama organizatorima da žive s ovom manifestacijom te da je ona sastavni dio njih.

5. Kako je društvena i kulturna svijest o Đakovačkim vezovima evoluirala tijekom godina? Je li postojao porast interesa za Vezove ili promjene u percepciji Vezova u lokalnoj zajednici?

Društvena i kulturna svijest o Đakovačkim vezovima evoluirala je tijekom godina u vidu važnosti događaja za destinaciju u smislu ekonomske važnosti, kulturne, tradicijske, identiteta, povijesne važnosti... Interes za Đakovačkim vezovima u vidu posjetitelja, sudionika i sponzora iz godine u godinu raste, a lokalna zajednica mijenja svoju percepciju na način da su Vezovi katalizator i za ostale dobrobiti koje manifestacija omogućava, ne samo očuvanje tradicije, kulture i baštine već i puno širu korisnost – motiv putovanja, popunjenost smještajnih kapaciteta, otvaranje novih smještajnih kapaciteta, povećanje ugostiteljskog prometa, povećano zapošljavanje, prodaja i promocija lokalnih proizvoda...

6. Kako se razlikuju različiti stilovi Đakovačkih vezova? Jesu li vezovi specifični za određene regije, obitelji ili druge grupe?

Ako govorimo o ciljanim skupinama događaja, tada navodimo: „Sukladno Master planu turizma Osječko-baranjske županije identificirane ciljne skupine su: Parovi 50+, Obitelji s djecom, Generacija Y i Z, Parovi 25 – 49.“⁷¹ Osim Master plana, važan identifikacijski izvor nam je i sustav eVisitor, koji nam pomaže da svoje marketinške kampanje usmjerimo na tržišta s kojih nam dolazi najveći broj gostiju, ali i na ona tržišta koja su maksimalno dva sata udaljena od destinacije Đakovo, kako na nacionalnoj tako i na inozemnoj razini (cestovni prijevoz, zračni, riječni, željeznički...), a koja želimo privući. Također, identifikacijom glavnih turističkih proizvoda usmjeravamo kampanje na ona tržišta koja preferiraju naše glavne turističke proizvode.

Sukladno strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020., identificirane ciljne skupine su: „Muškarci i žene od 18 – 65 godina, a afinitet turističkih proizvoda:

⁷¹ Direktorica Turističke zajednice grada Đakova.

Kultura i Eno-gastronomija; mladi (18 – 24 godine); DINKS (parovi s dvostrukim primanjima, bez djece); obitelji – segment obitelji uključuje one s mlađom djecom (djeca do 7 godina) i obitelji sa starijom djecom (8 – 14 godina); *emptynesters* (radno aktivni ljudi čija su djeca napustila roditeljski dom i žive samostalno: 50 – 65 godina); zlatna dob (umirovljenici bez većih zdravstvenih problema, 65+ godina); specijalizirani organizatori poslovnih putovanja. Sukladno istraživanju Instituta za turizam „TOMAS kulturni turizam 2008.“ / Vezovi / Dob posjetitelja: Do 29 – 34,3 %; 30 – 49 – 41,4 %; 50 i više – 24,3 %.⁷²

7. Kako su suvremene tehnologije i globalizacija utjecale na Đakovačke vezove? Jesu li se promijenile tehnike izrade, upotreba materijala ili stilovi vezova?

Ovo je izrazito tradicionalno događanje te nam je poseban izazov koristiti suvremene tehnologije u ovakvoj vrsti događaja. Osim što marketinški i promocijski moramo slijediti trendove, suvremene tehnologije koristimo i kako bismo privukli mlađu populaciju, kako u vidu posjećenosti događaja tako i u poticanju na očuvanje tradicije, baštine i kulture. U vidu marketinga i promocije koristimo *offline* (plakati, letci, veliki plakati, *citylight*) i *online* (društvene mreže – FB, IG, Tik-tok, mrežne stranice, Youtube kanal, live video *stream*) alate. Osobno mišljenje jest da suvremene tehnologije smanjuju trošak organiziranja događaja, a posebice marketinga.

8. Kako se provodi očuvanje i promocija Đakovačkih vezova danas? Koje su inicijative, projekti ili institucije aktivno uključene u očuvanje vezova?

Očuvanje i promocija Đakovačkih vezova provodi se prvenstveno uvrštenjem događaja u Statut Grada Đakova kao glavnog organizatora, a zatim i u ostale regionalne strateške dokumente. Vrlo je važno očuvanje i promocija kroz kulturno-umjetnička društva na razini Đakovštine. Institucije koje su aktivno uključene u očuvanje događaja jesu Grad Đakovo, Turistička zajednica grada Đakova, Đakovačko-osječka nadbiskupija, Državna ergela Đakovo, Muzej Đakovštine, Spomen-muzej biskupa J. J. Strossmayera, SAKUD Grada Đakova te SAKUD Đakovštine.

⁷² Direktorica Turističke zajednice grada Đakova.

Od projekata i inicijativa u novije vrijeme ističemo uvrštenje službene zemlje partnera, uspostava mrežne stranice⁷³ i profila na društvenim mrežama, pokretanje festivala „Baština djeci“, tradicijske radionice za djecu i odrasle, pokretanje likovnog i literarnog natječaja za djecu na temu Vezova...

9. Kako vidite budućnost Đakovačkih vezova? Kako se može osigurati da se tradicija vezova nastavi i da se mladi uključe u njihovo očuvanje?

Uz organizacijski jake institucije, prvenstveno Grada Đakova, i uz potporu institucija na državnoj razini iz područja kulture i turizma, budućnost Đakovačkih vezova neupitna je. Održivost i uspjeh Vezova osigurava se ulaganjima u kulturu, kulturno-umjetnička društva, glazbene škole, odgojno-obrazovne ustanove u zajednici kroz njihove programe vezane uz tradiciju kraja.

Izvor: Marija Burek, direktorica Turističke zajednice grada Đakova

⁷³ Đakovački vezovi (<https://djakovacki-vezovi.hr/>, pristupljeno 16. lipnja 2023.)

ZAKLJUČAK

U zaključku ovoga diplomskog rada istaknuo sam važnost i raznolikost nematerijalne kulturne baštine, posebice pregledom Đakovačkih vezova. Kroz poglavlja posvećena definiciji, povijesti, suvremenom izgledu i programu ovog izuzetno važnoga kulturnog događaja istražio sam duboke korijene i raznolike aspekte ove tradicije.

Ovaj me rad upoznao s nematerijalnom kulturnom baštinom koja se s entuzijazmom prenosi kroz manifestaciju Đakovačkih vezova. Ova bogata kulturna tradicija obuhvaća tradicionalne plesove, autentične nošnje, karakterističnu slavonsku kuhinju, narodne pjesme i običaje koji se njeguju tijekom ovog događaja. Važno je napomenuti da Đakovački vezovi imaju i edukativnu dimenziju jer omogućuju posjetiteljima da dublje razumiju bogatu kulturu i povijest ovog područja.

Tijekom rada detaljno sam prikazao motive i tehnike Đakovačkih vezova, istražujući načine na koje su ovi umjetnički izrazi evoluirali kroz vrijeme i kako su oblikovali identitet i zajednicu Đakova. Ova se tradicija očituje u šarenim i preciznim vezovima, dočaravajući bogatu kulturnu baštinu kroz generacije.

Nadalje, razgovorom s direktoricom Turističke zajednice grada Đakova dobio sam dublji uvid u ulogu lokalnih vlasti u očuvanju i promociji Đakovačkih vezova kao značajnoga kulturnog događaja.

U cjelini, ovaj diplomski rad ukazuje na važnost nematerijalne kulturne baštine u očuvanju identiteta i bogatstva kultura te kako se motivima i tehnikama Đakovačkih vezova manifestira trajna veza između prošlih i sadašnjih generacija.

LITERATURA

1. Allen, J., O'Toole, W., McDonnell, I. i R. L. Harris, *Festival and Special Event Management*, Elsevier, 2005.
2. Ćurić, M. i ur., 40. Đakovački vezovi [Revija Đakovačkih vezova], Gradsko poglavarstvo Grada Đakova, Đakovo, 2006.
3. Ferdinand, N. i P. J. Kitchin, *Event Management – an international approach*, SAGE London, 2012.
4. Jelinčić, D. A., *Abeceda kulturnog turizma*, Meandar, Zagreb, 2008.
5. Kušen, E., „Turizam i prostor Klasifikacija turističkih atrakcija“, *Prostor*, vol. 9, br. 1 (21), 2001., str. 1.–12.
6. Lekšić, Ž. i ur., 30. Đakovački vezovi [Revija Đakovačkih vezova], Smotra folklor a Đakovački vezovi, Symbol d.o.o, Đakovo, 1998.
7. Miletić, H., *Zvonko Benašić: Bibliografija radova i slika iz Revija Đakovačkih vezova 1967. – 2009.*, u: *Zbornik Muzeja Đakovštine*, Vol. 10, No. 1, 2011., str. 263.–282.
8. Oklobdžija, S., „The role of events in tourism development“, *BizInfo Journal*, 6 (2), 2015., str. 83.–97.
9. Gačić, M. i T. Zebec, „Šokačko kolo – od užitka i društvenog značaja do zaštite“, *Revija Đakovačkih vezova*, god. XLIX, br 49., 2019., str 7.-11.
10. Šimić, K., *Analiza metalnih niti u povijesnom hrvatskom tekstilu od 17. do 20. stoljeća – udio metala, sastav i struktura pređe*, Doktorski rad, Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2020., 150. str.
11. Trošt Lesić, K., *Definicija festivala i manifestacija*, Predavanje iz kolegija Planiranje i organizacija kulturnih manifestacija, Pula, 2014.
12. Van DerWagen, L. i B. Carlos, *Event management: upravljanje događajima: za turistička, kulturna, poslovna i sportska događanja*, MATE d. o. o, Zagreb, 2008.
13. Lechner, Z., *Tradicijska kultura Slavonije, Baranje i Srijema*, Zagreb, 2000.
14. Uzelac, B., *Vodič kroz stalni postav Muzej Đakovštine*, Đakovo. Đakovo: Etnološki odjel, 2016.

INTERNETSKI IZVORI

1. Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, dostupno na: <https://ich.unesco.org/en/convention> (pristupljeno 28. lipnja 2023.)
2. Obilježavanje dvadesete godišnjice Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/obiljezavanje-dvadesete-godisnjice-konvencije-o-zastiti-nematerijalne-kulturne-bastine/23777> (pristupljeno 10. lipnja 2023.)
3. Manifestacija. 2021. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=38626>; (pristupljeno 28. lipnja 2023.)
4. Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim listama, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2019., str. 1–56., dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/izdavacka-djelatnost/hrvatska-nematerijalna-kulturna-bastina-na-unesco-ovim-listama-19524/19524> (pristupljeno 10. lipnja 2023.)
5. Nematerijalna dobra upisana na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-dobra-upisana-na-unesco-ov-reprezentativni-popis-nematerijalne-kulturne-bastine-covjecanstva/5337> (pristupljeno 4. rujna 2023.)
6. Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
7. Knešaurek, J. i H. Carić, Kulturni događaji i manifestacije u turizmu, Hrvatsko društvo glazbenih umjetnika, Zagreb, 2018., dostupno na: https://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/180315_kulturni_manifestacije.pdf, (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
8. Vinkovačke jeseni, dostupno na: (<https://croatia.hr/hr-hr/dogadanja/vinkovacke-jeseni>) (pristupljeno 25. srpnja 2023.)
9. Bučijada, dostupno na: <https://www.tzig.hr/manifestacije/bu%C4%8Dijada>, (pristupljeno 26. srpnja 2023.)

10. Škrletovo, dostupno na: <https://www.tzig.hr/manifestacije/%C5%A1krletovo> (pristupljeno 26. srpnja 2023.)
11. Đakovački vezovi, dostupno na: <https://djakovacki-vezovi.hr/> (pristupljeno 12. lipnja 2023.)
12. KUD „Matija Gubec“, dostupno na: https://www.slavonskikobas-kudmg.com/wp-content/uploads/2016/04/KUD-M.GUBEC-1995.god_N-e1465483378413.jpg (pristupljeno 18. srpnja 2023.)
13. Jutarnji list, dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/dakovacki-vezovi-zivopisni-maori-s-novog-zelanda-bili-su-apsolutne-zvijezde-3037400> (pristupljeno 28. travnja 2023.)
14. Turistička zajednica Đakovo, dostupno na: <https://visitdjakovo.com/index/detaljiDogadaj/39?p=3941&s=41> (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
15. Zlatovez, dostupno na: <https://www.zlatovez.com/tehnike.htm> (pristupljeno 15. lipnja 2023.)
16. Paulturner-Mitchell, dostupno na: <https://paulturner-mitchell.com/hr/45566-vyshivka-gladyu-shemy-dlya-nachinayuschih.html> (pristupljeno 15. lipnja 2023.)
17. Sunković, K., *Umijeće izrade šlinga*, dostupno na: <https://www.zkvh.org.rs/index.php/nematrijalna-kulturna-bastina-u-srbiji/katalog-nkb-hrvata-u-srbiji/umijece-izrade-bunjevackog-slinga> (pristupljeno 15. lipnja 2023.)
18. Špice i šlingani kraglin, dostupno na: <https://drustvosvizidora.com/index.php/2020/06/14/spice-i-slingani-kraglin/> (pristupljeno 15. lipnja 2023.)
19. Narodne novine, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_69_1284.html (pristupljeno 15. lipnja 2023.)
20. Pojava veza. Križni bod za početnike ili kako naučiti lijepo križati, dostupno na: [\(https://minikar.ru/hr/money/poyavlenie-vyshivki-vyshivka-krestom-dlya-nachinayushchih-ili-kak/](https://minikar.ru/hr/money/poyavlenie-vyshivki-vyshivka-krestom-dlya-nachinayushchih-ili-kak/) (pristupljeno 15. lipnja 2023.)
21. Slavonski ručnik, dostupno na: <https://www.aukcije.hr/prodaja/Antikviteti/Stari-kucanski-predmeti/543/oglas/ru%C4%8Dnik-slavonski-ru%C4%8Dno-vezeni-rad/4517640/> (pristupljeno 16. lipnja 2023.)
22. Slavonski vez, dostupno na: <https://www.aukcije.hr/> (pristupljeno 16. lipnja 2023.)

23. Službena stranica Đakovački vezovi, dostupno na: https://djakovacki-vezovi.hr/wp-content/uploads/2023/06/GradDjakovo_Vezovi_Program_Web.pdf (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
24. Dani otvorenih podruma Đakovačkog vinogorja i 36. Bonavite, dostupno na: <https://www.obz.hr/index.php/component/k2/item/3902-dani-otvorenih-podruma-dakovackog-vinogorja-i-36-bonavita> (pristupljeno 24. srpnja 2023.)
25. „Ivanjskim kresovima“ započinju 57. Đakovački vezovi, dostupno na: <https://djakovacki-vezovi.hr/ivanjskim-kresovima-zapocinju-57-djakovacki-vezovi/> (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
26. Đakovački vezovi – program, dostupno na: <https://djakovacki-vezovi.hr/program-57-djakovackih-vezova-za-subotu-24-6-2023/> (pristupljeno 15. srpnja 2023.)
27. Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova, dostupno na: <https://djakovacki-vezovi.hr/fotogalerija-svecana-povorka-57-dakovackih-vezova/> (pristupljeno 18. srpnja 2023.)
28. Župan, S., *Evo vama lipe Šokadije...*, Glas Slavonije, dostupno na: <https://www.glas-slavonije.hr/526767/4/Evo-vama-lipe-Sokadije> (pristupljeno 10. srpnja 2023.)
29. Izborom najbolje nošenog narodnog ruha zatvoreni 57. Đakovački vezovi, dostupno na: <https://www.djakovo.hr/index.php/vijesti/item/40929-izborom-najbolje-nosenog-narodnog-ruha-zatvoreni-57-dakovacki-vezovi.html> (pristupljeno 28. srpnja 2023.)
30. Rubeša, D., *Utjecaj poslovnih i zabavnih manifestacija na turističku ponudu grada Splita*, Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, 2017., dostupno na <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:294931> (pristupljeno 26. rujna 2023.)

OSTALI IZVORI

Marija Burek, direktorica Turističke zajednice grada Đakova

POPIS PRILOGA

Slika 1. Hrvatska nematerijalna kulturna baština - poštanska marka	4
Slika 2. Program prvih Đakovačkih vezova	21
Slika 3. Mimohod sudionika na Đakovačkim vezovima	24
Slika 4. Maori s Novog Zelanda	25
Slika 5. KUD „Matija Gubec“ iz Slavonskog Kobaša	26
Slika 6. Vez ubjerkanjem	28
Slika 7. Zlatom naskroz	29
Slika 8. Zlatom preko papira	30
Slika 9. Šling	31
Slika 10. Cvjetni motiv - zlatovez	32
Slika 11. Slavonski ručnik, ručno vezen rad	33
Slika 12. Motiv konjske zaprege	33
Slika 13. Naslovna stranica programa 57. Đakovačkih vezova	35
Slika 14. Ivanjski krijesovi	36
Slika 15. Program 57. Đakovačkih vezova - Dani otvorenih vinskih podruma	38
Slika 16. Dani otvorenih vinskih podruma	39
Slika 17. Program malih vezova	40
Slika 18. Kuhanje čobanca	41
Slika 19. Čvarci	41
Slika 20. Gastronomska ponuda Sjeverne Makedonije	42
Slika 21. Orce Nikolov - ansambl iz Sjeverne Makedonije	43
Slika 22. Pučko crkveno pjevanje	44
Slika 23. Svečano otvaranje 57. Đakovačkih vezova	45
Slika 24. Otvorenje 57. Đakovačkih vezova - scenska slika	46
Slika 25. „Finale Croatia Cupa“ za jednoprege i dvoprege	47
Slika 26. Povorka zaprega na 57. Đakovačkim vezovima	48
Slika 27. Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova	49
Slika 28. Svečana povorka 57. Đakovačkih vezova	50
Slika 29. Gorjanske ljelje	51
Slika 30. Zatvaranje 57. Đakovačkih vezova	52

SAŽETAK

U ovom se radu obrađuje nematerijalna kulturna baština kroz manifestaciju Đakovački vezovi. Grad Đakovo poznat je po svojoj prekrasnoj Katedrali, koju je biskup Josip Juraj Strossmayer dao izgraditi već početkom 19. stoljeća. Uz to, Đakovo je također domaćinom nematerijalne kulturne baštine, koja obuhvaća tradicije, vještine i priče koje se prenose generacijama. Turizam u Đakovu, kao i mnogim drugim destinacijama, često je sezonski, što rezultira povećanim slobodnim vremenom turista, posebice tijekom ljetnih mjeseci. Turizam igra ključnu ulogu u ekonomskom i društvenom razvoju grada, privlači investicije, potiče gospodarski rast i otvara nova radna mjesta, što pozitivno utječe na lokalnu zajednicu. Također, nematerijalna kulturna baština koja se čuva u Đakovu čini važan dio tog razvoja, pomažući očuvati povezanost između ljudi i njihovog okoliša te čineći grad još privlačnijim za posjetitelje.

Đakovački vezovi predstavljaju najpoznatiji događaj u gradu Đakovu i svake se godine održavaju tijekom srpnja. Ovaj festival traje dva tjedna i privlači desetke tisuća sudionika. To je istinski praznik tog područja, gdje ulice ožive prolaskom brojnih folklorista na cvjetno ukrašenim kolima, gradski trgovi postaju mjesta za ples, a odabir za najljepše nošnje dodatno obogaćuje samu manifestaciju.

Ključne riječi: nematerijalna kulturna baština, Đakovački vezovi, UNESCO, kulturna dobra, tradicija, običaji, folklor

SUMMARY

This paper will process the intangible cultural heritage through the folklore manifestation Đakovački vezovi. The town of Đakovo is known for its beautiful cathedral, which was built by Bishop Josip Juraj Strossmayer at the beginning of the 19th century. In addition, Đakovo also boasts intangible cultural heritage, including traditions, skills and stories handed down from generation to generation. Tourism in Đakovo, comparable to many other destinations, is often seasonal, due to which tourists have more free time, especially during the summer months. Tourism plays a key role in the economic and social development of the town, attracts investments, stimulates economic growth and creates new jobs, which positively affects the local community. Also, the intangible cultural heritage preserved in Đakovo is an important part of this development, helping in preserving the connection between people and their environment, and making the town even more attractive to visitors.

Đakovački vezovi is the most famous event in Đakovo, held every year in June and July. This manifestation lasts for two weeks and attracts tens of thousands of participants. In this region it is a true holiday, a time when the streets come alive with the procession of numerous folk ensembles driving in carriages decorated with flowers, town squares become places for dancing, and the manifestation is additionally enriched by a folk costume pageant, where the most beautiful costumes are being selected.

Keywords: Intangible cultural heritage, Đakovački vezovi, UNESCO, cultural property, tradition, customs, folklore

Pregledala: Tea Tosenberger Lubar, mag. philol. ang. et mag. philol. germ.